

Hii ni Nakala ya Mtandao (Online Document)

BUNGE LA TANZANIA

MAJADILIANO YA BUNGE

MKUTANO WA KUMI NA SABA

Kikao cha Tisa - Tarehe 12 Februari, 2004

(Mkutano Ulianza Saa Tatu Asubuhi)

D U A

Spika (Mhe. Pius Msekwa) Alisoma Dua

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, kabla kikao hakijaanza kwenye *Order Paper* ya leo tumeonyesha kwamba itakapofika saa 6.00 ndiyo Waziri Mkuu atatoa hoja ya kuahirisha Bunge. Lakini nimepata ombi kwamba kwa kuwa leo ni Ijumaa ingekuwa vizuri saa 6.30 mchana tukamaliza ili kuwawezesha wale wanaokwenda kusali waweze kufanya hivyo na ombi hilo ni la msingi limekubaliwa.

Kwa hiyo, hotuba ya kufunga Bunge itaanza saa 5.30 badala ya saa 6.00 ili tumpe mtoa hoja muda wa saa nzima. Ahsante. Kikao cha Tisa cha Mkutano wa Kumi na Saba kinaanza, Katibu. *(Makofi)*

HATI ZILIZOWASILISHWA MEZANI

Hati zifuatazo ziliwasilishwa Mezani na:-

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU (MHE. WILLIAM V. LUKUVI):

Taarifa ya Hali ya Dawa za Kulevya Nchini kwa Kipindi cha Januari, 1997 hadi Desemba, 2003 (*The National Drug Situation for the period of January, 1997 to December, 2003*).

MHE. DR. WILLIAM F. SHIJA - MWENYEKITI WA KAMATI YA MAMBO YA NCHI ZA NJE:

Taarifa ya Shughuli za Bunge la Afrika kwa kipindi cha mwezi Machi hadi Septemba, 2004.

MASWALI NA MAJIBU

Na. 116

Mpango wa Kugawa Maeneo ya Utawala

MHE. ROBERT K. MASHALLA aliuliza:-

Kwa kuwa Serikali ina mpango wa kugawa maeneo ya utawala kama vile Jimbo, Tarafa, Kata na kadhalika kila baada ya miaka kumi; na kwa kuwa mpango huo unaboresha usimamizi wa miradi ya maendeleo na uwakilishi wa wananchi Bungeni.

(a) Je, katika kipindi kijacho cha Uchaguzi Mkuu mwaka 2005 ni Majimbo mangapi mapya yataongezeka nchini? Yatajwe kwa majina.

(b) Kwa kuwa moja ya vigezo vinavyotumika kugawa Jimbo ni ukubwa wa eneo, wingi wa watu, uchumi na kadhalika na Jimbo la Bukombe lina watu laki nne, madini, viwanda, mifugo na kadhalika, je, Serikali itakubali kuwa Jimbo hilo lina sifa za kuliwezesha kugawanywa katika majimbo mawili mwaka 2005?

(c) Je, ni Kata ngapi mpya zitaanzishwa mwaka 2005 kwa utaratibu huo?

WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI (k.n.y. WAZIRI MKUU) alijibu:-

Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Robert Kaji Mashalla, Mbunge wa Bukombe, lenye sehemu (a), (b) na (c) kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Spika, tutakuwa na Uchaguzi Mkuu wa Rais, Wabunge na Madiwani mwaka 2005 na hadi sasa Majimbo ya Uchaguzi yaliyopo ni 231 ambayo ni maeneo ya uwakilishi wa Wabunge katika Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Hadi sasa hakuna Majimbo mapya ya Uchaguzi yaliyoanzishwa na kwa hiyo, hakuna pia majina ya Majimbo hayo.

Hata hivyo Tume ya Uchaguzi ya Taifa inao uwezo wa kuanzisha Majimbo mapya. Kama itaamua kufanya hivyo basi idadi na majina ya Majimbo hayo yatajulikana wakati huo. *(Makofi)*

(b) Mheshimiwa Spika, Wilaya ya Bukombe ina watu 396,423 na hali ya uchumi kweli ni nzuri. Lakini vipo vigezo vingine zaidi na muhimu kuangaliwa katika kufikia maamuzi ya kugawa jimbo hilo, ili kuwepo majimbo mawili au zaidi kadri Tume itakavyoona inafaa.

(c) Mheshimiwa Spika, maeneo muhimu ya utawala nchini ni Mkoa, Wilaya, Halmashauri, Tarafa, Kata na Vijiji kwa mujibu wa sheria. Hadi tarehe 31 Agosti, 2004 maombi ya Kata mpya yaliyopokelewa kupitia mkondo wa TAMISEMI yalikuwa ni 184. Yaliyotimiza vigezo na kukubaliwa ni 53.

MHE. ROBERT K. MASHALLA: Mheshimiwa Spika, nashukuru sana kwa kunipa nafisi ili niulize swali moja kama ifuatavyo:-

Pamoja na majibu mazuri ya Mheshimiwa Waziri, kwa kuwa Wilaya ya Bukombe ina Kata 14 na kati ya Kata hizo kuna Kata 3 zina zaidi ya vijiji 15 mfano Kata moja ya Mjini Ushirombo ina Vijiji 20, je, Serikali haioni ni jambo la busara kuchukua hatua za dharura kuigawa Kata hiyo ili iwe Vijiji angalau vinne? (*Makofi*)

SPIKA: Nafikiri mwenye jukumu la kugawa Kata ni Serikali za Mitaa kwa hiyo, Mheshimiwa Naibu Waziri, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa bora ungejibu hilo. (*Kicheko*)

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali kujibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Mbunge kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, kwa yale maombi tuliyopokea, taarifa aliyoitoa Mheshimiwa Waziri wa Nchi, ndiyo taarifa sahihi kabisa. Sasa kwa hili swali ni kwa sababu hatujapata maombi yoyote kutoka kwake basi hatuna kitu ambacho tunaweza tukasemea. (*Makofi*)

Na. 117

Walimu Kufuatilia Mishahara yao Wilayani

MHE. FRANK M. MUSSATI aliuliza:-

Kwa kuwa walimu hususan wale wanaofundisha Vijijini hupoteza muda mwingi kila mwezi kwenda kufuatilia mishahara yao na kusababisha wanafunzi kukosa masomo kwa takriban siku tatu kila mwezi.

Je, Serikali inalifahamu tatizo hili na inatoa agizo gani kwa Halmashauri za Wilaya ili kuondoa adha hiyo kwa walimu na wanafunzi kupata haki yao ya masomo kwa siku zote katika mwezi?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA alijibu:-

Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Frank Michael Mussati, Mbunge wa Kasulu Mashariki, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, kama nilivyosema wakati najibu swali Na. 269 la Mheshimiwa Dr. Thadeus Luoga, Mbunge wa Mbinga Magharibi, tarehe 21 Julai 2003, Serikali ilikwishaona tatizo la walimu hususan wale wanaofundisha vijijini kupoteza muda mwingi kila mwezi kufata mishahara. Kutokana na hali hii niliziagiza Halmashauri zote nchini kuwalipa walimu mishahara yao karibu na maeneo wanayofanyia kazi katika ngazi ya Kata au Tarafa. Halmashauri zilitekeleza agizo hilo ijapokuwa baadhi ya Halmashauri zilishindwa kutekelezwa agizo hili kutokana na sababu zifuatazo:-

(i) Hali ya usalama wa fedha pamoja na watumishi wanaolipa mishara hiyo.

(ii) Gharama zinazoambatana na zoezi hili ikiwa ni pamoja na posho za walinzi.

(iii) Baadhi ya Halmashauri zenye maeneo makubwa hutumia muda mrefu kuwafikia walimu wote kwa kuwa *payroll* haikuandaliwa kulingana na upangaji wa walimu katika maeneo wanayofundisha.

Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia Wizara ya Fedha ilitoa agizo kwa watumishi wote wa umma wakiwemo walimu kufungua akaunti Benki ambapo watakuwa wanapokelea mishahara yao. Utaratibu huu utaisaidia Serikali na watumishi kupata mishahara yao kwa wakati muafaka. Ili kuondokana na tatizo la walimu kupoteza muda wakati wanafuatilia mishahara yao na hivyo kupoteza muda wa kufundisha, kinachohitajika ni walimu katika kila shule kujipangia utaratibu wa kwenda kuchukua mishahara yao Benki bila kuathiri vipindi vya masomo darasani. Hali hii itawezesha wanafunzi kuendelea kufundishwa na hivyo kutopoteza muda wa masomo. Huu ndiyo utaratibu uliobuniwa na Serikali na hatua walizofikia ni nzuri katika maeneo mengi ambao unaloenga katika kuondokana na matatizo iliyoyataja hapo juu.

Mheshimiwa Spika, mfumo huu mpya wa kulipa mishahara ya watumishi katika benki utawawezesha watumishi kuanza kujiwekea akiba kidogo kidogo na hatimaye kuweza kupata mikopo kutoka katika taasisi hizo za fedha na hivyo kujiendeleza kimaisha.

MHE. FRANK M. MUSSATI: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa majibu mazuri ya Naibu Waziri, naomba niulize swali moja tu kama ifuatavyo:-

Je, Serikali inajua kwamba kuna Halmashauri zimeshindwa kutekeleza agizo la Serikali na hali inaendelea hivyo hivyo kwamba walimu wanatumia siku tano, sita, kutafuta mishahara? (*Makofi*)

SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri, Serikali inajua hilo?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Spika, naomba nimjibu Mheshimiwa Frank Mussati, swali lake la nyongeza kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Serikali inazo taarifa kwamba kuna baadhi ya Halmashauri ambazo bado zoezi hilo halijatekelezwa kwa asilimia kubwa. Lakini nataka nilihakikishie Bunge lako Tukufu, kwamba nia ya Serikali ni nzuri lakini ni vizuri vile vile tukatambua kwamba maeneo haya ni makubwa na katika baadhi ya maeneo utaratibu mzima wa kupeleka fedha katika Halmashauri ni kweli unachelewa kwa sababu moja au nyingine. Lakini tunaendelea kuhimiza kwamba agizo la Serikali ni vizuri likazingatiwa kama ilivyokuwa imeagizwa na tutaliendeleza.

MHE. DR. WILLBROD P. SLAA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi kuuliza swali moja la nyongeza. Aidha, namshukuru Naibu Waziri kwa majibu yake. Kwa kuwa katika maeneo mengi Benki ziko mbali sana na vijijini na kwa kuwa walimu wanatumia fedha zao nyingi kugharamia safari ya kwenda kuchukua, je, sasa Serikali iko tayari kuwalipa walimu fidia ya nauli wanazotumia? (*Makofi*)

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Spika, naomba kumjibu Mheshimiwa Dr. Willbrod Slaa, Mbunge wa Karatu, swali lake la nyongeza kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, majibu ya swali hili tulishawahi kuyatoa na tulieleza wazi kabisa kwamba Serikali haina utaratibu wa aina hiyo kwa hivi sasa na hatuutarajii kwamba tutauanzisha. Suala la walimu ni kama kwa watumishi wengine wote, unakuwa utaratibu wako. Sisi tulichosaidia ni kuhakikisha tu kwamba kunaweko mkondo ambao ni wa uhakika zaidi yaani kupitia benki ambazo ni *NMB* na benki nyingine kwa kadri itakavyokuwa inaonekana inafaa.

Na. 118

Ujenzi wa Nyumba kwa Shirika la *PPF*

MHE. PETER KABISA aliuliza:-

Kwa kuwa kwenye miaka wa mwisho ya 1997 Shirika la Mfuko wa Pensheni (*PPF*) lilibuni mradi mpango wa kujenga nyumba za kisasa kwenye eneo la *Magomeni Quarter*, Mtaa wa Vigae, Kata ya Ndugumbi na kwamba wangepewa kipaumbele kwa kila familia kupewa *flat* moja moja ama kwa bei nafuu au kupangishwa kwa bei nafuu; na kwa kuwa kuna maeneo mengi ya Kinondoni kama hayo ambayo ni *squatter* kama yale ya Kinondoni Shamba, Hananasif, Kigogo, Ndugumbi, Mwananyamala, Makumbusho, Mzimuni, Kijitonyama na Tandale.

(a) Je, ni nini hatma ya wakazi wa maeneo hayo ambayo yanaandaliwa kujengwa upya kwa maana ya wananchi wanaoishi kwenye *quarters* na *squatters areas* hizo?

(b) Endapo mipango ya kujenga maeneo hayo upya ipo, je, Serikali ina maandalizi gani ya makazi kwa wananchi hao kwa muda wakati ubomoaji wa nyumba za sasa unaendelea hadi hapo hizo nyumba mpya zitakapokuwa tayari kuhamishwa?

(c) Je, wananchi hao ambao ni wadau wanashirikishwaje katika utaratibu mzima wa suala hilo?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA alijibu:-

Mheshimiwa Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Peter Kabisa, Mbunge wa Kinondoni, lenye sehemu (a), (b) na (c) kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Spika, ni kweli kwamba Shirika la Mfuko wa Pansheni wa Mashirika ya Umma (*PPF*) ilibuni mpango wa uendelezaji wa eneo la Magomeni lijulikanalo kama Mtaa wa Vigae, katika kutekeleza mpango huu, jengo moja la ghorofa litajengwa katika awamu ya kwanza na kuhamishia wapangaji ambao wamo katika awamu hiyo.

Utaratibu huo utaendelea kwa maana ya kujenga, kuhamisha na kuvunja nyumba ambazo wakati huo hazina wakazi hadi nyumba zote zitakapoisha. Kwa maeneo yaliyojengwa kiholela uboreshaji utahusu uwekaji miundombinu kama vile mifereji ya maji ya mvua na maji taka, barabara na taa za barabarani bila kuathiri makazi ya watu kama ilivyofanyika katika maeneo ya Hananasif chini ya Jumuiya ya maendeleo (*Community Development Association*) na Kijitonyama chini ya mradi wa *Community Infrastructure Programme* na kama itakavyofanyika katika eneo la Manzese mradi wa *Community Infrastructure Upgrading Programme*.

(b) Mheshimiwa Spika, kama nilivyojibu katika sehemu (a) ya jibu langu, Serikali imepanga uendelezaji wa maeneo hayo kwa awamu ili kuhakikisha wakazi wa nyumba hizo chakavu wanapata makazi mbadala kabla ya kuvunja nyumba zao. Mpango huu mbadala ni pamoja na kujenga nyumba za bei nafuu kama nilivyokwisha kusema na kuwahamishia huko Halmashauri, kuwapatia viwanja ili waweze kujijengea nyumba zao wale wenye uwezo au kuwapa ilani ya kuhama wakati ujenzi utakapofika itakapobidi kufanya hivyo.

Aidha, nyumba mpya zitakapokuwa tayari, wapangaji hao wa zamani watapewa kipaumbele cha kwanza cha kugaiwa nyumba hizo kulingana na matakwa yao.

(c) Mheshimiwa Spika, suala hili limejadiliwa katika vikao mbalimbali vya Kamati ya Halmashauri na Baraza la Madiwani ambapo wananchi wanawakilishwa na Waheshimiwa Madiwani. Aidha, wananchi wameshirikishwa katika zoezi zima la ukaguzi wa nyumba hizo lililofanywa na bodi ya kufuta majengo haya na walishiriki hata kuelezea athari na kero wanazozipata kutokana na uchakavu wa nyumba hizo.

MHE. PETER KABISA: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa majibu mazuri sana ya Mheshimiwa Naibu Waziri, nina swali moja kama ifuatavyo:-

Je, Shirika la Umoja wa Mataifa la Makazi (*HABITAT*) limeshiriki vipi katika kusaidia matatizo ya *squatters areas* katika Jiji la Dar es Salaam? Ahsante.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Peter Kabisa, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Shirika la *HABITAT* ni Shirika ambalo kwanza tunapaswa kulishukuru sana hasa katika miradi ya aina hii na kwa kweli naomba kusema tunawashukuru sana. Katika mipango yote niliyoeleza hii mitatu hasa katika maeneo ambayo ni *squatters component* kubwa kabisa kama ulivyoona pale Hananasif ni *HABITAT* ndiyo wametusaikia kwa kiasi kikubwa sana na bado tunashirikiana nao katika maeneo mengine kama haya ya kuboresha mazingira ambayo yako katika hali mbaya. (*Makofi*)

Na. 119

Ukwepaji wa Kodi

MHE. BAKARI SHAMIS FAKI aliuliza:-

Kwa kuwa Bajeti ya Serikali bado ni tegemezi kwa zaidi ya asilimia 45 na mapato ya ndani yanaongezeka pole pole sana kwa asilimia 12.3 na kwa kuwa bado kuna mianya ya kukwepa kulipa kodi ambayo inainyima Serikali mapato makubwa.

(a) Je, Serikali inalifahamu tatizo hilo la kuwepo kwa mianya ya kukwepa kulipa kodi?

(b) Je, Serikali imechukua hatua gani kuziba mianya hiyo?

NAIBU WAZIRI WA FEDHA (MHE. ABDISALAAM ISSA KHATIBU) alijibu:-

Mheshimiwa Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Bakari Shamis Faki, Mbunge wa Ole, lenye sehemu (a) na (b) kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Spika, Serikali inafahamu kuwepo kwa mianya ya kukwepa kulipa kodi ndiyo maana iliainisha suala hili katika Hotuba ya Waziri wa Fedha kwa mwaka 2003/2004.

(b) Mheshimiwa Spika, ili kuziba mianya ya ukwepaji kodi, Serikali imechukua hatua mbalimbali kama zilivyoainishwa katika mpango wa Mamlaka ya Mapato Tanzania (*TRA*) wa miaka mitano (2003/2004 - 2007/2008) ambao ulianza kutekelezwa kuanzia mwaka 2003/2004. Hatua hizo ni pamoja na hizi zifuatazo:-

(i) Kuweka mita za mafuta ya petroli na ya kula (*Flow Meters*) katika bandari ya Dar es Salaam na mashine ya kuangalia mizigo kwa mionzi ya *X-Ray (Container scanner)* katika bandari ya Dar es Salaam.

(ii) Kuanzisha vituo vinavyotoa huduma kwa aina zote za kodi (*one-stop centers*) ili kuwapunguzia walipa kodi gharama na adha ya kulazimika kwenda kulipa kodi katika vituo tofauti na hivyo kuhamasisha ulipaji kodi kwa hiari.

(iii) Kuanzishwa kwa utaratibu mpya wa ukaguzi wa bidhaa zinapowasili nchini (*destination inspection*) badala ya utaratibu wa zamani wa kukagua bidhaa nchi zinatokotoka (*Pre Shipment Inspection -PSI*).

(iv) Kufanya marekebisho ya sheria mbalimbali za kodi, ikiwa ni pamoja na kutunga sheria mpya ya kodi ya mapato 2004, kwa lengo la kuwa na sheria za kodi ambazo zinakidhi mahitaji ya sasa ya uchumi na biashara.

(v) Kuondoa ushuru wa stempu katika risiti ili kurahisisha mfumo wa kukusanya kodi na kutoa unafuu wa kodi kwa wafanyabiashara ndogondogo.

(vi) Kuimarishwa kwa kitengo cha upelelezi wa kodi kwa kupatiwa mafunzo na vifaa vya kazi katika kupeleleza na kuwafikisha mahakamani wakwepa kodi. Kwa mfano hadi kufikia Juni 2004, jumla ya mashauri ya jinai (*criminal cases*) 56 yalifikishwa mahakamani na mashauri ya madai 121 yalipelekwa mahakamani na mashauri ya madai 121 yalipelekwa mahakamani kwa kipindi hicho kilichoishia Juni, 2004.

Mheshimiwa Spika, tunaamini kwamba mikakati/hatua hizi wakati ulipaji kodi kwa hiari utaongezeka na hivyo kuongezeka mapato ya Serikali kwa kiwango cha zaidi ya asilimia 13.8 ya Pato la Taifa.

Na. 120

Vyuo vya Elimu ya Juu na Shahada

MHE. WILLIAM H. SHELLUKINDO aliuliza:-

Kwa kuwa Serikali kwa kuelewa umuhimu wa kuidhinisha na kutambua Vyuo vya Elimu ya Juu na Shahada zake imeanzisha Taasisi iitwayo *The Higher Education Accreditation Council* ambayo inafanya kazi nzuri sana:-

(a) Je, Taasisi hiyo inahusika pia na jukumu la kuhakiki na kutambua Shahada na Vyeti wanavyokuja navyo Watanzania waliosoma katika Vyuo vya nchi nyingine?

(b) Kama jukumu hilo halifanywi na Taasisi niliyoitaja, je, kuna Taasisi nyingine inayolishughulikia suala hilo na inaitwaje?

(c) Pamoja na Wabunge kuwapongeza wenzetu waliotunukiwa Shahada za heshima za Udaktari; je, wanaweza kuzitumia Shahada hizo kuomba kazi hapa nchini na nje ya nchi?

NAIBU WAZIRI WA SAYANSI, TEKNOLOJIA NA ELIMU YA JUU
alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kabla ya kujibu swali la Mheshimiwa William Shellukindo, Mbunge Bumbuli, naomba kutoa maelezo yafuatayo:-

Mheshimiwa Spika, Vyuho Vikuu mbalimbali duniani pamoja na kutoa Shahada za kawaida, vinavyo sheria inayovipa uwezo wa kutunuku Shahada za heshima kwa watu mbalimbali. Shahada hizi hazitolewi kutokana na mafunzo kwa mtunukiwa. Mtunukiwa hatakiwi kuingia darasani kufanya mazoezi, kufanya mitihani au utafiti. Chuo hutunuku Shahada za heshima kwa mtu ambaye kwa maoni ya Chuo ametoa Utumishi au mchango wa kutukuka katika eneo fulani na kuwa mchango wake ni mfano wa kuigwa katika jamii.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, naomba sasa kujibu swali la Mheshimiwa William Shellukindo, lenye sehemu (a), (b) na (c) kwa pamoja kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Baraza la Ithibati la Elimu ya Juu pamoja na Baraza la Taifa la Elimu ya Ufundi ndiyo vyombo vyenye dhamana ya kuhakiki na kutambua Vyeti na Shahada wanazokuja nazo Watanzania waliosoma nje ya nchi.

Aidha, Shahada ya heshima ya Udaktari haiwezi kutumika kama moja ya sifa za kitaaluma ya kuombea kazi kwa vile shahada hii hutolewa kama heshima kwa mtu ambaye ametoa mchango mkubwa kwa jamii. *(Makofi)*

MHE. DR. MILTON M. MAHANGA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi ya kuuliza swali moja kama ifuatavyo:-

Kwa kuwa inaonekana kuna mgongano au haijulikani mipaka ya *The Higher Education Accreditation Council (HEAC)* na *National Council for Technical education (NACTE)*, je, Serikali inalijua hilo na inafanya juhudi gani kuhakikisha kwamba kuna mipaka kati ya vyombo hivi viwili ambavyo vyoteni vya Kitaifa? *(Makofi)*

WAZIRI WA SAYANSI, TEKNOLOJIA NA ELIMU YA JUU: Mheshimiwa Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Dr. Milton Mahanga, kama ifuatavyo:-

Kama nimeelewa vizuri swali amesema kwamba kunaelekea kuna mgongano kati ya vyombo viwili *HEAC* na *NACTE* katika kutathmini vyeti au Stashahada zinazotolewa. Mimi sina hakika wala sina ujulisho wowote kwamba kumetokea mgongano kati ya vyombo viwili hivi. Mipaka yake ni wazi imewekwa kwa sheria ya Bunge. Mambo yanayohusu ufundi chini ya *Degree* yanashughulikiwa na *NACTE* na mambo ambayo yanahusika na utalaam ambao unahitaji *Degree* ya kawaida yanashughulikiwa na *HEAC* na sijapata kesi yoyote ambayo imefika kwangu au kwa vyombo hivi ambavyo vinaonyesha mgongano.

MHE. BENEDICTO M. MUTUNGIREHI: Mheshimiwa Spika, ahsante. Kwa kuwa katika majibu ya Waziri ya msingi amesema Shahada ya Udaktari kwa Falsafa ya Juu inaweza kutolewa kwa heshima na kwa kuwa inaeleweka kwamba Baraza la Chuo Kikuu husika lazima zijiridhishe na kazi ambazo yule anayekusudiwa kupewa lisome kama ni vitabu kama ni hotuba kama ni ugunduzi liweze kujiridhisha na kupitia na kumpa zawadi hiyo, je, hawa ambao wanakuwa na hizo hawawezi kuruhusiwa wale wa *Accreditation Council* wakapata angalau hata mihutasari na ujulisho kutoka kwenye Baraza hilo ili waweze kujulisha kwamba mtu huyo alipewa kihalali?

WAZIRI WA SAYANSI, TEKNOLOJIA NA ELIMU YA JUU: Mheshimiwa Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Benedicto Mutungirehi, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, *Degree* za Udaktari wa Falsafa yaani *Degree* ya juu kabisa inatolewa na chuo kwa mujibu wa sheria au Katiba ya chuo hicho. Sheria kama ni Chuo Kikuu cha umma, Katiba au *charter* kama ni Chuo Kikuu cha binafsi. Baraza Kuu la kitaaluma (*Senator*) katika kile chuo kufuatana na sheria yake ndiyo inayopeleleza na kuamua nani apewe shahada ya heshima. Hapa nchini na nje ya nchi utaratibu unafanana fanana sasa kila chuo kina mambo yake, vyo vya nje na kadhalika na kwa kuwa hakuna haya ya kutafuta kazi hiyo Shahada ya juu sisi hatuoni kwamba kuna ulazima wowote katika Baraza la *HEAC* tuanze kutathimini *Degree* za *Honoris Causa* au *degree* za heshima. Heshima inatolewa na chuo chenyewe na inawafaa chuo walioitoa na sisi hatuna shughuli nazo. (*Makofi/Kicheko*)

Na. 121

Elimu ya Watu Wazima

MHE. AZIZA SLEYUM ALI aliuliza:-

Kwa kuwa katika miaka ya 1970 kulikuwa na Azimio la Elimu kwa Wote (*UPE*) na kwa kuwa pia kulikuwepo na utaratibu wa kuwasomesha watu wazima/wazee wasiojua kusoma na kuandika ili waweze kujua haki zao:-

(a) Je, Serikali ina mpango gani wa kurudisha Elimu ya Watu Wazima Vijijini na Mijini?

(b) Je, Serikali kutowapa elimu wale ambao hawajui kusoma wala kuandika haioni kuwa wanakosa haki yao ya kupiga kura kwa wanayemtaka wenyewe?

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MHE. ARCADEO D. NTAGAZWA (k.n.y. WAZIRI WA ELIMU NA UTAMADUNI) alijibu:-

Mheshimiwa Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Aziza Sleyum Ali, Mbunge wa Viti Maalum, lenye sehemu (a) na (b) kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Spika, ni kweli kuwa kutokujua kusoma na kuandika siyo tu kunamnyima mtu huyo kujua haki zake za msingi, bali pia kushindwa kupanga na kutekeleza mipango ya kujikwamua dhidi ya umaskini. Serikali inatambua kuwa wapo Watanzania wengi karibu asilimia 30 ya watu wazima wasiojua kusoma na kuandika. Mpango wa Maendeleo ya Elimu ya Msingi (*MMEM*) 2002 - 2006 umeandaliwa kwa lengo la kuziba mkondo unaotoa wasiojua kusoma, kuandika na kuhesabu kwa kuandikisha watoto wote wa miaka saba kuanza darasa la kwanza na hakuna ruksa kuacha shule kabla ya kuhitimu darasa la saba. Kwa hiyo, wataingia utu uzima wakiwa wote wanajua kusoma na kuandika. Sambamba na *MMEM*, mwaka 2003 Serikali iliandaa mipango miwili kwa ajili ya Elimu ya Watu Wazima.

(i) Mpango wa Elimu ya Msingi kwa walioikosa (*MEMKWA*) kwa watoto na vijana ambao hawawezi kuandikishwa darasa la kwanza kutokana na umri wao kuwa mkubwa, kupitia mpango huu, Serikali inakusudia kutoa fursa ya Elimu ya Msingi kwa vijana 617,131 nchini kote wa umri wa miaka 11 hadi 18.

(ii) Mpangao wa Uwiano Kati ya Elimu ya Watu Wazima na Jamii (*MUKEJA*) ambao utawanufaisha wananchi wa miaka 19 na kuendelea, kujua kusoma, kuandika na hesabu pamoja na kujifunza maarifa ya kuendesha miradi yao kiuchumi.

Mipango yote miwili inatekelezwa kupitia Halmashauri za Wilaya, Miji, Manispaa na Jiji. Serikali inakusudia kutenga fedha kila mwaka ili kugharamia utekelezaji wa mipango hiyo. Katika mwaka wa fedha 2004/2005 zimetengwa shilingi bilioni 3.4 kwa lengo hilo.

(b) Mheshimiwa Spika, katika jibu la sehemu (a) nimeeleza kuwa Serikali inatoa Elimu ya Watu Wazima kwa wale waliohamasika na kuona umuhimu wa kujiunga na vikundi vya mafunzo hayo. Utaratibu wa zamani wa kuwalazimisha watu kujiunga na masomo ya Elimu ya Watu Wazima sasa haupo. Wajibu wa Serikali ni kutoa nyenzo ili wananchi wanaohitaji elimu hii waipate. Ni wajibu wetu sisi sote pia kuwahamasisha wananchi ili wasiikose haki yao hii ya msingi.

MHE. AZIZA SLEYUM ALI: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi ya kuuliza swali kama ifuatavyo:-

Kutokana na majibu ya Mheshimiwa Waziri, ni mazuri, lakini swali la msingi lilikuwa ni Elimu kwa Watu Wazima. Kwa kuwa Serikali imeshaandaa utaratibu wa *MMEM* na *MEMKWA* mtu mzima hataweza kwenda kule kwenye *MMEM* na *MEMKWA*, je, Serikali inaandaa utaratibu gani wa kuweza kuwaelimisha watu wazima waliopo vijijini ili waweze kujua kusoma na kuandika? (*Makofi*)

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MHE. ARCADE D. NTAGAZWA(k.n.y. WAZIRI WA ELIMU NA UTAMADUNDI): Mheshimiwa Spika, katika jibu la msingi nimeeleza kwamba huu mpango wa *MEMKWA* ni kwa vijana wanaoanzia miaka 11 hadi 18 ambao walikosa elimu ya msingi na hawawezi kuandikishwa kwa utaratibu wa kuandikishwa katika shule za msingi. Lakini vile vile

tumesema hivi, kwa ajili hiyo Serikali imetenga fedha kiasi cha shilingi bilioni 3.4 kugharamia Elimu ya Watu Wazima.

Mheshimiwa Spika, nilichokisema ni kwamba mpango ule wa kuwalazimisha hatutaki uwepo. Suala ni kuwaelimisha wananchi wajue umuhimu wa kujipatia elimu hii na wakati Serikali imetoa fursa ya kufanya hivyo. Kwa hiyo, ninachokiomba tushirikiane kuwafikisha mahali wananchi ambao walikosa Elimu ya Msingi waone umuhimu wa kujiunga na kutumia fursa inayotolewa na Serikali.

SPIKA: Nilikuona Mheshimiwa Eliachim Simpasa, uliza swali la nyongeza.

MHE. ELIACHIM J. SIMPASA: Mheshimiwa Spika, ahsante sana.

Mheshimiwa Waziri anajua kwamba sasa hivi hali ya watu kutojua kusoma na kuandika imeongezeka sana? Je, anataka kulinganisha *MEMKWA* na Elimu ya Watu Wazima? (*Kicheko/Makofi*)

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MHE. ARCADE D. NTAGAZWA (k.n.y. WAZIRI WA ELIMU NA UTAMADUNI): Mheshimiwa Spika, kwanza sio sahihi kulinganisha wala kufananisha Elimu ya *MEMKWA* na Elimu ya Watu Wazima. Sio sahihi na sijasema kitu hicho. (*Kicheko*)

Tunachokisema Serikali, ni kwamba wako vijana kati ya miaka 11 hadi 18 ambao hawakubahatika kuandikishwa katika masomo ya shule ya msingi. Lakini pengine wametambua kwamba wanakosa kitu cha msingi sana maishani mwao, ndio Serikali imeanzisha mpango wa *MEMKWA* na ndio lengo la *MEMKWA*.

Sasa kuhusu kuongezeka idadi ya Watanzania wasiojua kusoma na kuandika na kwa maana hiyo hawakupata fursa ya kisomo cha watu wazima, tunafahamu kwamba hapa katikati uchumi wetu umeyumba, hatukuweza kutenga shilingi 3,400,000,000/= kwa ajili ya Elimu ya Watu Wazima. Sasa baada ya kupiga hatua kiasi katika uchumi wa nchi, Serikali imetenga fedha kiasi hicho ili kutoa fursa kwa wananchi na hiyo idadi ipungue. (*Makofi*)

Na.122

Chuo cha Ualimu

MHE. MHE. IRENEUS N. NGWATURA (k.n.y. MHE. GWASSA A. SEBABILI) aliuliza:-

Kwa kuwa Wizara ya Elimu na Utamaduni inamkomboa Mtanzania kutoka kwenye ujinga na umaskini na mpango huo hauwezi kufanikiwa bila kuwa na walimu wenye taaluma ya kutosha na kwa kuwa Wilaya za Ngara, Karagwe, Biharamulo, Geita, Bukombe na Kibondo zinahitaji kuwa na Chuo cha Ualimu ambacho kwa muda mrefu

uongozi wa Ngara umekuwa ukiiomba Serikali hadi kufikia kutoa ombi kwa Makamu wa Rais, Mheshimiwa Dr. Ali Mohamed Shein, alipotembelea Wilaya hiyo tarehe 8 na 9 Juni, 2004:-

Je, Serikali ina mpango gani wa kufungua Chuo cha Ualimu katika Kanda ya Wilaya hizo ili kuondoa uhaba wa Walimu?

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MHE. ARCADEO D. NTAGAZWA(k.n.y. WAZIRI WA ELIMU NA UTAMADUNI): alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Elimu na Utamaduni, naomba kwa idhini yako baada ya yeye kunipigia simu jana, anawatakia Waheshimiwa Wabunge wote waliofunga na tusiofunga *Idd Mubarak*.

SPIKA: Nani huyo? (*Kicheko*)

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MHE. ARCADEO D. NTAGAZWA(k.n.y. WAZIRI WA ELIMU NA UTAMADUNI): Mheshimiwa Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Gwassa Angus Sebabili, Mbunge wa Ngara, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Vyuo vya Ualimu vinaendesha Mafunzo ya Ualimu ambayo lengo lake ni kukidhi mahitaji ya Walimu bora na wa kutosha katika Shule za Msingi, Sekondari na Vyuo. Vyuo vya Ualimu ni vya Kitaifa na wala havigawanywi kimkoa wala kiwiliaya. Vipo Vyuo vya Ualimu 34 vya Serikali na Vyuo 13 vya binafsi ambavyo hutoa Mafunzo ya Ualimu Daraja la 'A' na Stashahada. Vyuo vyote hivyo huchukua wanachuo kutoka Mikoa na Wilaya zote na wahitimu kutoka Vyuo hivyo hupangwa katika Mikoa na Wilaya zote Tanzania Bara.

Mheshimiwa Spika, Vyuo vilivyopo vimepewa pia majukumu ya kutoa mafunzo kazini ya Walimu tarajali. Aidha, kila Chuo kimepangiwa Wilaya za kulea ili kuhakikisha kuwa kuna Walimu wenye taaluma na utaalumu wa kutosha katika Wilaya hizo. Kwa mfano Wilaya ya Muleba, Karagwe, Biharamulo na Ngara zipo chini ya ulezi wa Chuo cha Ualimu Katoke. Wilaya ya Bukombe na Kibondo zinasimamiwa na Chuo cha Ualimu Kabanga na Wilaya ya Geita inalelewa na Chuo cha Ualimu Butimba. Kwa hivi sasa Serikali haina mpango wa kujenga Chuo cha Ualimu eneo lililotajwa na Mheshimiwa Mbunge. Lakini endapo kutahitajika kujenga Chuo cha Ualimu kipya, Serikali itazingatia ujenzi wa Chuo hicho kwenye maeneo ambako hakuna Chuo cha Ualimu. Hata hivyo, Sekta binafsi zinashauriwa kufungua Vyuo vya Ualimu mahali popote nchini ikiwa ni pamoja na eneo alilolitaja Mheshimiwa Mbunge.

MHE. IRENEUS N. NGWATURA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi ya kuuliza swali moja la nyongeza. Pamoja na majibu mazuri ya Mheshimiwa Waziri, huko nyuma Serikali ilikuwa imebadilisha baadhi ya Vyuo vya Elimu kwa mfano Chuo cha Elimu ya Taifa Mbinga na kugeuzwa *Secondary Schools* na sasa hivi Mheshimiwa Waziri wa Elimu na Utamaduni aliliambia Bunge lako Tukufu

kwamba kuna baadhi ya *Secondary Schools* sasa zinageuzwa kuwa Vyuo vya Elimu kwa mfano Mkwawa.

Je, kwa kuwa uhaba wa walimu ni mkubwa sana hasa baada ya mpango wa *MMEM*; Serikali haioni kwamba kuna umuhimu wa kuongeza idadi ya Vyuo ili kuondoa tatizo la walimu?

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA MAKAMU WA RAIS (MHE. ARCADE D. NTAGAZWA (k.n.y. WAZIRI WA ELIMU NA UTAMADUNI): Mheshimiwa Spika, nakubaliana na Mheshimiwa Mbunge kwamba kuna umuhimu wa kuongeza idadi ya Vyuo ili kudumisha ubora wa elimu.

Vile vile ningependa niseme kwamba Mheshimiwa Waziri wa Elimu na Utamaduni alipotuarifu kwamba Shule za Sekondari kama Mkwawa na Chuo kingine alichokitaja kwamba vitageuzwa na kuwa Vyuo Vishiriki vya Chuo Kikuu cha Dar es Salaam kuwa na hadhi ya Chuo Kikuu ni kwa lengo la kufundisha walimu wenye hadhi ya shahada katika kuzingatia pia ubora wa elimu itolewayo na walimu wetu.

Na.123

Barabara za Kuunganisha Mkoa wa Tabora

MHE. LUCAS L. SELELII aliuliza:-

Kwa kuwa lengo la Serikali ni kuhakikisha miundombinu (barabara) inaunganisha Makao Makuu ya Mikoa na kwa kuwa Mkoa wa Tabora haujaunganishwa kwa barabara za lami na Mikoa jirani kama Tabora - Mbeya; Tabora - Kigoma; Tabora - Dodoma; Tabora - Shinyanga na Tabora - Rukwa (Mpanda):-

Je, Serikali ni lini itajenga kwa lami barabara ya Itigi - Tabora - Kigoma; Shinyanga - Tabora - Mbeya na ile ya Ipole - Mpanda?

NAIBU WAZIRI WA UJENZI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Lucas Selalii, Mbunge wa Nzega, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, nia ya Serikali ni kujenga kwa kiwango cha lami mtandao wote wa barabara kuu nchini ili kuunganisha na kuboresha huduma ya mawasiliano kati ya Mikoa, Wilaya na Miji. Hatua hii imelenga kuongeza ari kwa wananchi katika kujiletea maendeleo yao wenyewe.

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa mpango wa ujenzi wa mtandao wa barabara kwa kiwango cha lami utaendelea sambamba na mkakati wa kufuta umasikini katika nchi yetu ifikapo mwaka 2025. Aidha, ujenzi wa barabara zetu kwa kiwango cha lami utatekelezwa kwa awamu kulingana na upatikanaji wa fedha.

Mheshimiwa Spika, katika Kanda alizotaja Mheshimiwa Lucas Selelii, utekelezaji wa miradi ya barabara kufikia kiwango cha lami unaendelea kama ifuatavyo:-

(i) Shinyanga - Tabora - Mbeya, utekelezaji wa mradi huu umeanza ambapo sehemu ya Shinyanga - Nzega inajengwa kwa msaada wa fedha kutoka Jumuiya ya Ulaya (EU). Sehemu nyingine ya Ukanda wa barabara kati ya Mbeya - Chunya - Makongorosi, mkataba wa usanifu wa kina na maandalizi ya nyaraka za zabuni umeshatiwa saina kati ya Wizara ya Ujenzi kupitia Wakala wa Barabara TanRoads na Kampuni ya Ushauri ya BCEOM kutoka Ufaransa ikishirikiana na *M-Consult* ya Tanzania. Mara baada ya kazi hii kukamilika mwaka wa fedha wa 2004/2005, taratibu za kumpata Mkandarasi wa ujenzi zitafuata.

(ii) Itigi - Kigoma, barabara ya Itigi - Tabora - Ipole ilishafanyiwa usanifu na kukamilika mwaka 1997, ikiwa ni sehemu ya mradi wa Itigi - Tabora - Ipole - Kaliua - Malagarasi - Uvinza - Kigoma. Mradi huu umeanza kutekelezwa mwaka wa fedha 2002/2003 kwa kuanzia ujenzi wa sehemu ya Uvinza - Malagarasi kilometa 54 na kupitia Bajeti ya mwaka 2004/2005, usainifu wa kina kwa kiwango cha lami kwa sehemu iliyobaki ya Kigoma - Uvinza na Kaliua - Tabora utatekelezwa.

(iii) Ipole - Mpanda, ujenzi wa sehemu ya barabara ya Ipole kupitia Inyonga hadi Mpanda umejumuishwa katika mpango kabambe ambao umelenga kuhakikisha ifikapo mwaka 2015 barabara kuu zote nchini zinakuwa zimejengwa kwa kiwango cha lami.

Mheshimiwa Spika, kwa kutilia maanani ukubwa wa nchi yetu na hali ya uchumi, utaona kuwa Serikali inajitahidi kuhakikisha kuwa hatimaye Miji Mikuu ya Mikoa, nchi jirani na Miji Mikuu ya Wilaya inaunganishwa kwa barabara za lami na zinapitika nyakati zote za mwaka.

MHE. LUCAS L. SELELII: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi ya kuuliza maswali mawili ya nyongeza. Majibu ya Mheshimiwa Waziri yanaeleza kwamba ifikapo mwaka 2015 ndiyo barabara hizo zitakuwa zimekamili. Sasa Mheshimiwa Waziri hawezi kuona kwamba barabara hizo zinaweza zikaibua uchumi ambao uko katika Kanda ya Magharibi na hata nchi za jirani kama Rwanda, Burundi, DRC na kwa kufungua barabara ya Shinyanga mpaka Mbeya unaweza ukaunganisha na *East Africa* kwa maana ya Uganda na Kenya?

Pili, kwa kuwa maeneo hayo ya Kanda za Magharibi na maeneo ya kanda ya Mikoa ya Mbeya yanategemeana sana kwa barabara hizi ambazo nimezitaja; je, Serikali haiwezi kuona kwa muda mrefu wamekuwa na barabara za vumbi na changarawe; kwa nini Serikali ifanye haraka kutekeleza mradi huu ambao kwa muda mrefu wameusubiri kwa hamu?

NAIBU WAZIRI WA UJENZI: Mheshimiwa Spika, Serikali inafahamu na Mheshimiwa Waziri anafahamu juu ya umuhimu wa barabara hizi kuchota uchumi wa kijiografia katika nchi jirani. Lakini Waheshimiwa Wabunge, wakati wa Bajeti tulitoa

kitabu cha miradi ambayo imetekelezwa na miradi ambayo inatekelezwa na inayotegemewa kutekelezwa na ule ndio msimamo wa Serikali katika jitihada ya kupanga ni kuchagua na uwezo wa kifedha.

Sasa umuhimu wa barabara hizo ni kama vile nilivyoueleza na utaratibu wake ni kama hivyo hivyo nilivyoueleza. Tunakwenda polepole kwa sababu ya uwezo. Tungekuwa na fedha tungeharakisha kazi hii mapema sana hasa barabara ile ya kutoka Tabora kupitia Mbeya. Tunaijua kabisa kwamba ina umuhimu na ile nyingine ya kwenda Kigoma. Tunazijua sana na ni muhimu sana zitekelezwe, pamoja na hiyo ya kufungua uwanda wa Sumbawanga. Lakini uwezo wetu ni mdogo.

Suala la haraka, haraka inategemea uwezo tu. Tungekuwa na uwezo tungeharakisha zaidi kuliko wananchi wanavyoitaka. Lakini sisi kusema kweli uwezo hatuna, tungepata uwezo wa kifedha tungeweza kufanya hizi haraka. *(Kicheko/Makofi)*

SPIKA: Swali moja zaidi, Mheshimiwa Ponsiano Nyami.

MHE. PONSIANO D. NYAMI: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi niulize swali la nyongeza. Kwa kuwa ile barabara iliyotajwa ya Ipole hadi kuelekea Mpanda ni mbaya sana na kwa kweli huwa haitengenezwi na Serikali kama vile hakuna watu wanaokaa huko, naomba kufahamu ni kwa nini barabara hiyo huwa haitengenezwi lakini Serikali inajali barabara nyingine za kutoka Tabora angalau kwenda katika Mikoa mingine na sio hiyo ya kutoka Ipole kuelekea Mpanda? Kwa nini?

NAIBU WAZIRI WA UJENZI: Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Ponsiano Nyami, kwa kweli kwa barabara hii Waheshimiwa wananchi huko Jimboni kwake wanastahili wamchague tena kwa jinsi anavyoifuatilia na anavyoikemea, kwa kweli anagombana juu ya barabara hii. Sasa leo labda nimjibu kwa nini tunaitengeneza polepole, sio kwa nini hatuitengenezi. Barabara hii kwanza ilikuwa na mgogoro wa kutambulika. Huu ndio ilikuwa hasa jambo kubwa. Ilikuwa na mgogoro wa kutambulika kama ni barabara ya Mkoa. Ilikuwa inafahamika kama ni barabara ya Wilaya. Kwa hiyo, kulikuwa na suala la kutegeana kati ya Halmashauri watengeneze au *TANROADS* watengeneze. Lakini baadaye sasa tumeamua, sisi kama Serikali haina maana kuendelea kuitegea barabara hii. Kwa hiyo, iko sasa kwenye mipango. *(Makofi)*

SPIKA: Mheshimiwa Said Juma Nkumba, naye anataka achaguliwe tena. Uliza swali la nyongeza. *(Kicheko)*

MHE. SAID J. NKUMBA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana kwa kuniona. Kwa kuwa kwa kupitia mpango wa utengenezaji wa barabara za Mkoa wa Tabora zilizoathirika na mvua za *El-Nino*, kazi ilitolewa kwa Kandarasi mmoja tu ambaye amepewa mtandao mrefu wa barabara na kazi inawezekana ikaenda mpaka mwaka ujao wa fedha; je, Mheshimiwa Waziri anaweza kuliambia Bunge lako Tukufu ni huruma gani ilitumika kumpatia kazi Kandarasi mmoja tu kwenye mtandao mrefu wa barabara? *(Makofi)*

SPIKA: Sawa sawa, Mheshimiwa Naibu Waziri.

NAIBU WAZIRI WA UJENZI: Mheshimiwa Spika, kwanza na yeye kwa kweli kwa barabara hii na mkandarasi huyu ingekuwa amri yake angetaka amtoe kabisa maana yake anaandika, amekuja kwangu, amekwenda kwa Waziri, ameandika mpaka amemleta Mkuu wa Mkoa hapa juu ya utekelezaji wa mkandarasi huyu. Mara nyingine tunalazimika kuweka mkandarasi mmoja kwenye barabara hata ndefu. Hiyo hasa ndiyo ilikuwa utaratibu. Sasa hivi sisi tunajaribu kuvunja hizi barabara makandarasi watengeneze vipande vidogo vidogo. Kwa barabara hii ya Tabora kwa kweli ilitolewa *tender* moja na sharti mkandarasi awe mmoja na ni kwa sababu ya matumizi ya pesa, waliotoa pesa walisema mkiweka mandarasi wengi maana yake na *consultant engineers* lazima wawe wengi. Hiyo kwa wao ilikuwa sio suala la busara wameona. Kwa hiyo, ndio maana tumeweka mkandarasi mmoja na sio suala la kumpendelea huyu. Huyu ndiye aliyechaguliwa na ndiye aliyepata *tender*.

SPIKA: Sawa, maswali kwa Wizara ya Ardhi na Maendeleo ya Makazi, Mheshimiwa Ali Said Salim.

Na.124

Mashamba ya Wawekezaji Aambayo Hayajaendelezwa

MHE. ALI SAID SALIM aliuliza:-

Kwa kuwa wapo wawekezaji wengi katika sekta ya ardhi walioshindwa kuendeleza ardhi waliyopewa hali inayosababisha wananchi hasa wakulima na wafugaji kuvamia maeneo hayo kwa shughuli za kilimo na ufugaji na kwa kuwa wawekezaji hao baadaye huwa wanakwenda kwenye maeneo hayo kwa madai ya kuwahamisha wananchi kama ilivyotokea kwenye Kijiji cha Mapinga Kilichopo Mkoa wa Pwani Wilaya ya Bagamoyo:-

Je, Serikali haioni kwamba ni vyema kwa Wizara husika kufanya tathmini ya kina kwa mashamba ya wawekezaji ambayo hayajaendelezwa ipasavyo ili wawekezaji hao wanyang'anywe ardhi hiyo na kuigawa kwa wananchi?

NAIBU WAZIRI WA ARDHI NA MAENDELEO YA MAKAZI: Mheshimiwa Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Ali Said Salim, Mbunge wa Ziwani, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa kumbukumbu za umilikaji wa ardhi zilizopo, Kijiji cha Mapinga kipo katika Wilaya ya Bagamoyo Mkoani Pwani, Kijiji hiki kina mashamba mengi yanayomilikiwa na wawekezaji. Aidha, kutokana na uchunguzi uliofanywa na Serikali katika Kijiji cha Mapinga, hakuna mwananchi yeyote aliyehamishwa kutoka shamba lolote la mwekezaji kwa madai kuwa wananchi hao ni wavamizi. Serikali imekuwa ikichukua hatua za kufuta miliki za viwanja na mashamba ambayo hayajaendelezwa kwa mujibu wa masharti ya kumiliki ardhi. Ufutaji wa miliki

hizo hufanyika kwa ushirikiano kati ya Wizara yangu na Halmashauri za Jiji, Manispaa, Mji na Wilaya ambako viwanja na mashamba hayo yapo na jukumu la Halmashauri husika huandaa mapendekezo ya kufuta hatimiliki katika maeneo yao na kuyawasilisha Wizarani kwangu kwa hatua zaidi.

Nawaomba Waheshimiwa Wabunge, washirikiane na Halmashauri zao katika kupendekeza viwanja na mashamba ambayo hayaenda kwa muda mrefu. Mara mapendekezo hayo yatakapofika Wizarani kwangu, ufutaji wa miliki husika utafanyika kwa wakati kwa mujibu wa sheria na taratibu za nchi zilizopo. Juhudi ya kufuta hatimiliki za baadhi ya viwanja na mashamba hukwama endapo shamba husika linakuwa limewekwa rehani. Shamba lililowekwa rehani likichukuliwa na Serikali maana yake ni Serikali kujibebesha mzigo wa kulipia mkopo unaohusika. Kwa hiyo, Serikali itaendelea na juhudi za kuhamasisha uendelezaji wa viwanja na mashamba yaliyomilikiwa kwa wananchi kisheria na pia kuchukua hatua za kubatilisha miliki kwa viwanja na mashamba kwa wamiliki wanaovunja masharti ya kumiliki ardhi.

MHE. ALI SAID SALIM: Mheshimiwa Spika, kwanza napenda kuchukua nafasi hii kumshukuru Mheshimiwa Naibu Waziri kwa majibu mazuri na ya uhakika ambayo yanawatoa wasiwasi wananchi wa Kijiji cha Mapinga kwamba hakuna mpango wa kuhamishwa. Lakini pamoja na hayo nina swali dogo la nyongeza. Mheshimiwa Naibu Waziri ana taarifa kwamba wananchi wa eneo la Ipagala hapa Dodoma wamelazimishwa kuvunja nyumba zao katika eneo hilo kwa madai kwamba eneo hilo limepimwa na kugawiwa kwa wananchi wengine ambao wanatoka nje ya Mkoa wa Dodoma, je, Serikali inayo taarifa hiyo? Kama inayo inatoa kauli gani humu Bungeni kuhusu suala hilo? Ahsante.

NAIBU WAZIRI WA ARDHI NA MAENDELEO YA MAKAZI: Mheshimiwa Spika, ni kweli kazi hiyo inafanyika lakini chini ya Mamlaka ya *CDA*. Ila katika jibu langu la msingi nililozungumza kuhusu Mapinga, shamba hili lilikuwa linamilikiwa kihalali kabisa, lakini limekaa muda mrefu bila kuendelezwa na matokeo yake likabatilishwa na Serikali. Lakini wanakijiji wana utaratibu wa kuvamia mashamba wakiyaona kwamba hayatumiki. Kwa hiyo, ni hali hiyo iliyojitokeza Ipagala na ndiyo iliyojitokeza Mapinga kwamba wananchi wamevamia, sasa lazima waondolewe kwa sababu wameingia bila kufuata utaratibu wala sheria. Panapokuwa na mahali wazi, waombe kwa utaratibu. *(Kicheko)*

Na.125

Ugunduzi wa Madini Nchini

MHE. LUDOVICK J. MWANANZILA aliuliza:-

Kwa kuwa nchi yetu ni kubwa na imedhihirika kuwa ina madini mengi yenye thamani kubwa na ni dhahiri kuwa uchunguzi wa madini mengi uligunduliwa tangu wakati wa ukoloni:-

(a) Je, utafiti na ugunduzi wa madini katika nchi yetu tangu tupate Uhuru umefanyika katika maeneo gani?

(b) Kwa kuwa mgawanyiko wa jiolojia (*geology*) ya Tanzania (Magharibi) hauna tofauti na ule wa *DRC* yenye madini mengi sana; je, ni utafiti gani umefanyika kwa kina ili kugundua ufananisho huo wa utajiri wa madini kwa Mikoa ya Rukwa na Kigoma?

(c) Kwa kuwa madini ya dhahabu huko Mpanda na Makaa ya Mawe huko Namwele hayajapata wawekezaji wakubwa ili wananchi wa Mkoa huo nao wafaidi utajiti wa nchi hii, je, ni lini Serikali itatafuta wawekezaji wakubwa wa kuchimba dhahabu na Makaa ya Mawe huko Mpanda na Namwele pamoja na madini mengine ili kuondoa umasikini wa Mkoa huo kama ilivyo katika Kanda ya Ziwa?

NAIBU WAZIRI WA NISHATI NA MADINI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Ludovick Mwananzila, Mbunge wa Kalambo, lenye sehemu (a), (b) na (c) kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, utafiti wa ugunduzi wa madini katika nchi yetu tangu tupate Uhuru umefanyika katika maeneo yafuatayo; Ukanda wa Kusini Magharibi yaani Mbeya, Mpanda na Chunya ambako Serikali kwa kushirikiana na wataalam kutoka Urusi ilifanya utafiti huo Ukanda wa Ziwa Victoria (Mwanza, Shinyanga, Musoma, Geita, Kahama na Nzega) na Ukanda wa Kusini (Songea, Tunduru na Mtwara). Utafiti huo umeiwezesha Serikali kuchora ramani ya kijiolojia na kutoa taarifa zinazoonyesha aina ya miamba na maeneo yenye dalili za madini kwenye miamba hiyo. Taarifa na ramani hizo zinatumiwa na wawekezaji katika kuchagua maeneo ya kuombea leseni kwa utafiti wa kina. Endapo utafiti utagundua madini ya kutosha ndipo migodi hufunguliwa.

Mheshimiwa Spika, ni kweli jiolojia ya Magharibi mwa Tanzania na Nchi ya Kidemokrasia ya Kongo yaani *DRC* inafanana. Kutokana na hali hiyo, kwa upande wa Tanzania Makampuni ya utafutaji madini yamekuwa yakijitokeza kutafuta madini ya aina ya *Platinum Group Metals* yaani Shaba, *Nickel* na *Cobalt* katika maeneo ya Mikoa ya Rukwa, Kigoma na Kagera. Makampuni ambayo yamewahi kufanya utafiti huo ni pamoja na *Goldstream Mining*, *Ambase*, *BHP* na *Barrick gold Corporation*. Kampuni ya *Goldstream Mining* bado inaendelea na utafiti katika maeneo hayo. Tangu kubadilika kwa sera za uchumi za Taifa zilizofungua milango kwa uwekezaji binafsi miaka ya 1990, Serikali imekuwa ikiwahamasisha wawekezaji kuja kuwekeza katika Sekta ya Madini kwenye maeneo ya Mpanda na Namwele. Katika kufanikisha uhamasishaji huo, Serikali imekuwa ikishiriki kwenye Mikutano ya uwekezaji ya Kimataifa kama vile Mikutano wa Indaba ambao hufanyika Afrika ya Kusini mwezi Februari kila mwaka. Aidha, Serikali imekuwa ikiendesha Mikutano ya Uwekezaji na kusambaza vijarida na vipeperushi na kutangaza kwenye mtandao utajiri wa madini tulionao na mazingira ya uwekezaji. Kwa mfano, kama Mikutano uliofanyika hivi karibuni nchini Afrika Kusini na ujumbe wetu ulioongozwa na Mheshimiwa Mkuu. Katika Mikutano huo sekta ya Madini ni mongoni mwa sekta zilizoandaa vipeperushi na ramani kuhusu madini tuliyonayo na mfumo wa vivutio wa kodi.

SPIKA: Mheshimiwa Ludovick Mwananzila, swali la nyongeza.

MHE. LUDOVICK J. MWANANZILA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi ya kuuliza maswali mawili madogo ya nyongeza. Pamoja na majibu mazuri ya Naibu Waziri kuhusu suala la madini katika maeneo ya Magharibi mwa Tanzania, bado wananchi wanaamini kabisa kwamba miamba inayoambaa na Ziwa Tanganyika katika Jimbo la Kalambo, Nkansi na Mpanda lina madini mengi; je, Serikali haioni kwamba ni vizuri kuweza kufanya utafiti wa kina zaidi kwa sababu inaaminika Wajerumani walikuwa wanachimba madini hata ya *silver* katika maeneo hayo?

Swali la pili, yapo madini ya thamani yanayopatikana katika milima ya Mponda, Mwasi, Katuka na maeneo mengine yanayoambaa na Ziwa Tanganyika. Wachimbaji wadogo wadogo wanachimba na wanapata madini ambayo sio safi sana au sio mazuri sana lakini wanapata shida sana juu ya uuzaji wa madini haya, je, Serikali au Wizara hii ya Nishati na Madini inawasaidiaje wachimbaji hawa wadogo katika Mkoa wa Rukwa na Kigoma ili waweze kuuza madini hayo wasipate kudanganywa na watu wanaokwenda kuwadanganya na kuiba mali hiyo bila thamani yoyote kwao? (*Makofi*)

NAIBU WAZIRI WA NISHATI NA MADINI: Mheshimiwa Spika, nakubaliana na Mheshimiwa Mbunge kwamba yapo madini mengi nchini na kutokana na utafiti ambao umefanyika, ndio maana Serikali iliweza kuchapisha kijarida hiki kilichotolewa mwaka 2000 ambacho Waheshimiwa Wabunge walipata nakala zake za kuonyesha madini katika kila Mkoa na inapowezekana katika kila Wilaya, utajiari wa madini wa nchi hii jinsi ulivyo.

Kuhusu kuendeleza utafiti, ni kweli kabisa nakubaliana na Mheshimiwa Mbunge umuhimu wa kuendeleza utafiti. Kama nilivyosema katika jibu la msingi, hiyo ndiyo kazi ambayo Serikali imekuwa ikifanya. Kwa mfano, kuanzia mwaka 1991 mpaka sasa, kutokana na kazi kubwa na kazi nzuri ambayo Serikali imekuwa ikifanya ya uhamasishaji, utafiti wa madini, zimetumika karibuni dola milioni 100 katika nchi hii kwenye suala la utafiti pekee na ambazo zimekuwa ni *Foreign Direct Investment* kwenye nchi yetu. Kuhusu thamani ya madini na msaada kwa wachimbaji wadogo wadogo, ningependa kumshauri Mheshimiwa Mbunge na wachimbaji wadogo, watumie kikamilifu Ofisi za Kanda za Madini na Ofisi za Mkoa za Madini pale wanapoona kwamba kuna matatizo katika utafutaji wa masoko au kuna matatizo hata katika suala la uchimbaji wa madini. Wizara kwa upande wake imejitahidi kuchapisha vijarida mbalimbali, kutoa taarifa mbalimbali, kuendesha Semina mbalimbali ili kuweza kuwasaidia wachimbaji wadogo wadogo.

Na. 126

Kituo cha Kuzalisha Mbegu ya Samaki Kingolwira

MHE. DR. THADEUS M. LUOGA aliuliza:-

Kwa kuwa kituo kinachozalisha mbegu bora ya samaki cha Kingolwira kinashindwa kutosheleza mahitaji ya wateja wake hapa nchini, je, isingekuwa vyema kuwa na vituo vya kuzalisha mbegu bora ya samaki vikaanzishwa kila Mkoa ili viweze kuwahudumia wafugaji wa samaki kwa urahisi?

WAZIRI WA MALIASILI NA UTALII alijibu:-

Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Dr. Thadeus Luoga, Mbunge wa Mbinga Magharibi, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Wizara yangu inatambua umuhimu wa kupatikana kwa mbegu bora ya samaki kwa lengo la kuwa na ufugaji endelevu wa samaki Kitaifa. Kwa kutambua hilo, Wizara imeweka mikakati ya kupatikana mbegu hizo kwa kuanzisha kituo cha kuzalisha mbegu bora ya samaki kilichopo Kingolwira, Morogoro. Aidha, Wizara imesogeza huduma ya upatikanaji wa mbegu bora ya samaki kwa kuanzisha vituo vya kuzalisha mbegu bora ya samaki katika mikoa ya Lindi kimoja, Kilimanjaro viwili, Ruvuma kimoja, Tabora viwili na Tanga kimoja na inasimamia uzalishaji wa mbegu bora kwenye Kituo cha Utafiti wa Uvuvi (*TAFIRI*) kituo cha Mwanza pamoja na Chuo cha Uvuvi cha Nyegezi, Mwanza.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kuanzishwa kwa vituo hivyo, Serikali imetoa mafunzo yanayohusu usimamizi wa *hatchery* na uzalishaji wa mbegu bora ya samaki kwenye mikoa ya Tanga na Kilimanjaro. Mafunzo ya namna hii yataendelezwa kwa awamu ambapo mwaka huu wa fedha mikoa ya Mbeya, Iringa na Ruvuma itanufaika. Mafunzo haya yatasaidia kuwapatia wananchi elimu ya kuzalisha mbegu bora ya samaki na hivyo kupunguza tatizo la upatikanaji wa mbegu hizo.

Mheshimiwa Spika, napenda kutumia fursa hii kuwahamasisha pia Waheshimiwa Wabunge na wananchi kuanzisha mashamba ya ufugaji samaki ili kuongeza lishe na pato la familia.

MHE. DR. THADEUS M. LUOGA: Ahsante sana Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa majibu mazuri sana ya Mheshimiwa Waziri. Kwa kuwa vituo hivyo vinazalisha mbegu bora, je, isingekuwa vema tukafahamu ni aina gani ya mbegu bora zinazozalishwa katika vituo hivyo?

WAZIRI WA MALIASILI NA UTALII: Mheshimiwa Spika, mbegu bora mbalimbali zinazozalishwa aina ya samaki kwa mfano mmoja wapo ni aina ya Tilapia na Sato ambazo zinaweza kuzalishwa katika mabwawa haya.

Na. 127

Usajili wa Madrasat Kadriya

MHE. MBARUK K. MWANDORO aliuliza:-

Kwa kuwa Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inaruhusu wananchi kujumuika kwa shughuli mbalimbali ili mradi hawavunji sheria; na kwa kuwa Serikali inaongozwa na sera za uwazi na ukweli:-

(a) Je, kuna sababu gani za msingi zinazosababisha Msajili wa Vyama vya Hiari kutosajili *Madrasat Kadriya* iliyoko Chakachani, Jimbo la Mkinga ambayo iliwasilisha maombi yake zaidi ya miaka mitano iliyopita na maombi hayo kufuatiliwa na viongozi mbalimbali?

(b) Je, ni kwa nini hata pale *Madrasat Kadriya* walipobadilisha kifungu kimoja cha Katiba kama walivyoshauriwa na Wizara, bado Msajili anasita kuisajili Jumuiya hiyo?

(c) Je, kwa nini Serikali ilimzuia Mbunge wa Jimbo hilo kufuatilia maombi hayo?

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Mbaruk Mwandoro, Mbunge wa Mkinga, lenye sehemu (a), (b) na (c) kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Spika, Chama cha *Madrasat Kadriya* chenye Makao Makuu yake Muheza, Mkoani Tanga kilituma maombi ya usajili kwa mara ya kwanza tarehe 17 Machi, 1999 pamoja na Katiba yake. Madhumuni ya chama hicho ilikuwa kutoa elimu ya dini ya Kiislamu na mafundisho ya Biblia. Baada ya kuyapitia na kutafakari kwa makini maombi haya tarehe 25 Agosti, 2000 Msajili wa Vyama vya hiyari alikataa kukisajili chama hiki kutokana na ukweli kuwa kingeweza kusababisha bughudha kwa jamii hususan madhehebu ya Wakristo. Wahusika walijulishwa rasmi juu ya uamzi huo na walijulishwa kuhusu haki yao ya kukata rufaa endapo wasingeridhika na uamuzi huo.

Tarehe 2 Oktoba, 2000 waliwasilisha rufani Wizarani kuomba usajili kama walivyokuwa wameomba awali bila marekebisho yoyote ya Katiba yao. Kupitia kwa Mheshimiwa Mbunge wao walijulishwa kuwa uamuzi wa Msajili ulibaki kama awali hadi hapo Katiba ya Chama hicho itakaporekebishwa. Mnamo tarehe 7 Juni, 2002 Mheshimiwa Mbunge aliwasilisha kwa niaba ya viongozi wa Jumuiya hiyo nakala mbili za Katiba iliyofanyiwa marekebisho na kuomba chama hicho kifikiwiwe kupatiwa usajili.

(b) Mheshimiwa Spika, baada ya kupokea Katiba iliyofanyiwa marekebisho na baada ya kuridhika na marekebisho ya Katiba yaliyofanywa, Msajili alikubali kutoa usajili kwa *Madrasat Kadriya* na kuwapatia hati ya usajili yenye namba *SO/98/23* iliyotolewa tarehe 27 Septemba, 2004. Usajili ya Jumuiya hii umechukua muda mrefu kutokana na dosari ya Katiba yao na siyo kutokana na sababu za Msajili.

(c) Mheshimiwa Mbunge wa Mkinga hajawahi kuzuiwa kufuatilia maombi ya wananchi wake. Kilichowahi kufanyika ni pale Mheshimiwa Mbunge alipowasilisha rufani kwa niaba ya *Madrasat Kadriya* na alishauriwa kwamba rufaa hiyo iwasilishwe na waombaji wenyewe kwani huo ndiyo utaratibu wa kisheria. Utaratibu ulipokidhiwa usajili umetolewa.

Mheshimiwa Spika, napenda kumpongeza Mheshimiwa Mbunge kwa kufuatilia kwa makini na bila kuchoka suala hili hadi *Madrasat Kadriya* imepata usajili.

Na. 128

Huduma ya Afya kwa Wazee

MHE. VENANCE M. MWAMOTO (k.n.y. MHE. MONICA N. MBEGA)
aliuliza:-

Kwa kuwa suala la huduma kwa wazee ni la msingi na Serikali imeshatayarisha Sera ya Wazee na kwa kuwa huduma za afya ni moja ya huduma ya bure kwa wazee kupitia Sekta ya Afya:-

Je, Serikali inasemaje kwa wazee kukosa dawa katika hospitali zetu na hasa katika hospitali ya Mkoa wa Iringa?

NAIBU WAZIRI WA AFYA alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri wa Afya, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Monica Mbega, Mbunge wa Iringa Mjini, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, nakubaliana na Mheshimiwa Mbunge kuwa Serikali imetayarisha Sera ya Wazee. Aidha, nakubaliana na Mbunge kuwa Huduma za Afya hupaswa kutolewa bila malipo kwa wazee wasio na uwezo kupitia Wizara yangu.

Mheshimiwa Spika, napenda kusisitiza tena msimamo wa Serikali kuwa wazee wote wenye umri wa miaka 60 na zaidi na ambao hawana uwezo wanastahili kupata matibabu bila malipo toka vituo vya kutolea huduma za Afya vya Serikali.

Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua nafasi hii kuwakumbusha na kuwaagiza watumishi wa Serikali wa Sekta ya Afya kuhakikisha kuwa wanazingatia Sera hii. Aidha, namwomba Mheshimiwa Mbunge ashirikiane na uongozi wa Halmashauri ya Manispaa ya Iringa kuwadhibiti watumishi hawa wachache wanaokiuka utaratibu huu uliowekwa na Serikali.

Mheshimiwa Spika, ni kweli kwamba hutokea uhaba wa dawa katika vituo vyetu vya kutolea huduma za afya, hii husababishwa na uwezo mdogo wa Serikali katika kutenga fedha zinazohitajika kununulia dawa na vile vile ongezeko la watumiaji wa huduma hii.

Mheshimiwa Spika, hivyo Serikali ilibuni njia kadhaa zikiwemo Mfuko wa Bima ya Afya, Mfuko wa Afya ya Jamii, Uchangiaji wa Huduma za Afya na mpango wa *Drug Revolving Fund* ili kuongeza pato la vituo vyetu ili viweze kununua dawa za ziada na hivyo kupunguza uhaba unaojitokeza. Ni wajibu wa kila Bodi ya Afya ya Mkoa na Kamati za Afya za Vituo vya Afya na Zahanati kuhakikisha kwamba fedha hizi zinatumika kama zilivyokusudiwa.

MHE. VENANCE M. MWAMOTO: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa majibu mazuri. Kwa kuwa wazee wengi hawajui kwamba Serikali yao inawapa huduma bure; na kwa kuwa hakuna matangazo yoyote yanayoonyesha hayo katika hospitali, je, Serikali itakuwa tayari kutoa mwongozo kwa hospitali husika na vituo hivyo ili yawekwe matangazo yatakayokuwa yanaonyesha haki ya wazee ya kutibiwa bure? (*Makofi*)

NAIBU WAZIRI WA AFYA: Mheshimiwa Spika, hii ni sera ya Serikali na kila Halmashauri imeagizwa kuweka matangazo katika vituo vya kutolea huduma. Kwa hiyo, napenda nitoe wito kwa Halmashauri zote ambazo hazijafanya hivyo, kuhakikisha kwamba matangazo hayo sasa yanabandikwa kwenye vituo vyote.

Na. 129

Mmea wa Sweet Wormwood

MHE. ISMAIL J. R. IZWATA aliuliza:-

(a) Je, ni kweli kwamba mmea ujulikanao kama *Sweet Wormwood* au *Artemisinin* uliogunduliwa nchini China mwaka 1965 umekubalika kutengeneza dawa ya kutibu Malaria?

(b) Kama jibu ni kweli, je, Tanzania nayo imo katika mpango wa kutengeneza dawa husika kwa kutumia mmea huo?

(c) Je, Tanzania tunalo shamba la majaribio la mmea huo?

NAIBU WAZIRI WA AFYA alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri wa Afya, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Ismail Izwata, Mbunge wa Manyoni Magharibi, lenye sehemu (a), (b) na (c), kama ifuatavyo:-

(a) Mheshimiwa Spika, ni kweli kwamba kuna mmea ujulikanao kama *Sweet Wormwood* au *Artemisia Annuua*, mti huu uliogunduliwa na Wachina miaka 5,000 *B.C.*

Aidha, ni kweli kuwa mti huu umethibitika kisayansi kuweza kutengeneza dawa ya kutibu Malaria ijulikanayo kama *Artemisinin*.

(b) Mheshimiwa Spika, Tanzania nayo imo katika mpango wa kutengeneza dawa ya Malaria kwa kutumia mmea huo.

Mheshimiwa Spika, Wizara yangu kwa kushirikiana na Shirika la Afya Duniani (*WHO*) ina mpango wa kutumia teknolojia ya kisasa kutengeneza dawa hii toka kwenye mti huu. Chini ya mpango huu *WHO* wametoa vifaa vya kutolea (*extraction*) dawa hii ambapo Shirika la Utafiti wa Magonjwa ya Binadamu (*NIMR*) na Ofisi ya Mkemia Mkuu wa Serikali watafanya shughuli hii na kuvipa dawa ghafi viwanda vya dawa hapa nchini ili viweze kutengeneza dawa ya *Artemisinin*.

(c) Mheshimiwa Spika, kuna wakulima kadhaa huko Njombe na Arusha ambao hulima mashamba makubwa ya mti huu na kuuza nje ya nchi.

MHE. ISMAIL J. R. IWATTA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana kwa kunipatia nafasi niulize swali la nyongeza. Lakini vile vile naomba nimshukuru sana Mheshimiwa Naibu Waziri kwa majibu mazuri sana na yenye matumaini kwa Watanzania.

Kwa kuwa amekiri kwamba mmea huu umeanza kulimwa katika Mikoa ya Arusha na Njombe na kwa taarifa ya gazeti la juzi ilionekana kama nchi 40 hivi zina upungufu wa hii dawa na matumizi ya hii dawa inaonekana yanaongezeka. Je, kwa kushirikiana na Wizara ya Kilimo na Chakula hawawezi kuangalia uwezekano wa kusambaza uzalishaji wa huu mmea ili uweze ukazalishwa kwa wingi Taifa letu likaweza kufaidika kwa kupata fedha za kigeni lakini vile vile kwa Watanzania wetu wakaanza kuondoa umaskini? (*Makofi*)

NAIBU WAZIRI WA AFYA: Mheshimiwa Spika, ni kweli kwamba dawa hii ya *Artemisinin* imeonekana kuweza kutibu Malaria kwa kiwango kikubwa sana na hivyo karibu nchi zote duniani sasa zinabadilisha kutoka dawa tulizokuwa tunatumia kama *Chloroquine* na *SP* kwenda kwenye dawa zenye mada hii ya *Artemisinin*. Kwa hiyo, ni kweli kwamba huenda ukatokea upungufu duniani kwa kuwa nchi zote sasa zitahitaji dawa hii. Kwa hiyo, nakubaliana sana na wazo la Mheshimiwa Mbunge kwamba wakati umefika kwa Wizara ya Kilimo na Chakula na Wizara ya Afya kushirikiana kuhakikisha kwamba mmea huu unalimwa sehemu nyingi katika nchi yetu ili kuweza kutoa dawa hii kwa wingi na kuondoa umaskini kwa wananchi wetu. (*Makofi*)

Na. 130

Matatizo ya Simu za Mkononi

MHE. MGANA I. MSINDAI (k.n.y. MHE. DIANA M. CHILOLO) aliuliza:-
Kwa kuwa kampuni za simu za mikononi za *Vodacom*, *Celtel* na *Mobitel* zimekuwa na usumbufu wa kukata mawasiliano kati ya eneo na eneo hata katika nyumba moja na nyingine tofauti na *TTCL*:-

(a) Je, Serikali inafahamu kuwa hiyo ni kero kwa wateja?

(b) Je, Serikali ina mpango gani wa kuzielekeza kampuni husika ili kurekebisha tatizo hilo?

WAZIRI WA MAWASILIANO NA UCHUKUZI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kabla ya kujibu swali la Mheshimiwa Diana Chilolo, Mbunge wa Viti Maalum, napenda kutoa maelezo mafupi yafuatayo:-

Kwa makampuni yote yanayotoa huduma za mawasiliano Tanzania, Serikali kupitia Mamlaka ya Mawasiliano imeweka viwango mbalimbali vya ubora wa huduma, makampuni yote yaliyopewa leseni yanapaswa kuzingatia.

Baada ya maelezo hayo sasa napenda kujibu swali lake lenye sehemu (a) na (b) kama ifuatavyo:-

(a) Serikali inafahamu kuwa kukatika kwa mawasiliano ni kero kubwa kwa wateja, lakini katika utoaji wa huduma na mawasiliano kama ilivyo kwa huduma nyingine, kuna matatizo ya kiufundi ambayo yanaweza kujitokeza katika mitandao ya simu za mikononi na hata simu za kawaida. Tatizo linapotokea na linapoendelea kwa muda mrefu, makampuni husika kupitia kwenye vyombo vya habari huwaomba radhi wateja na kueleza sababu za makatizo ya mawasiliano ya mitandao yao.

Aidha, inawezekana pia kwamba maeneo anayozungumzia Mheshimiwa Mbunge yapo umbali mrefu kutoka kwenye mnara au minara ya mawasiliano au ni kwenye maeneo ya mabonde. Hata hivyo, tungependa kujua maeneo yaliyoathirika anayozungumzia Mheshimiwa Mbunge ili makampuni yaweze kuyafanyia kazi.

(b) Mheshimiwa Spika, kiutaratibu Serikali kupitia Mamlaka ya Mawasiliano, huzieleza kampuni husika ili ziweze kurekebisha matatizo yaliyo kwenye mitandao ya makampuni husika. Hata hivyo, wateja pia wanaweza kuwasilisha malalamiko yao moja kwa moja kwenye Wizara yangu au kwenye Baraza la Watumiaji wa Huduma za Mawasiliano lililoanzishwa kwa mujibu wa Sheria Na. 12 ya mwaka 2003.

Katika kipindi hiki cha uhai wa Bunge lako Tukufu Mheshimiwa Diana Chilolo, amekuwa mstari wa mbele katika kutusaidia kurekebisha kasoro mbalimbali katika huduma za mawasiliano, uchukuzi na hali ya hewa tunamshukuru sana. *(Makofi)*

MHE. MGANA I. MSINDAI: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi niulize maswali ya nyongeza. Kwa kuwa kwa kweli majibu ya Mheshimiwa Waziri ni mazuri na vile vile amekiri kwamba sababu moja inayoweza kusababisha mawasiliano yasisikike vizuri ni umbali wa minara ya makampuni haya; na kwa kuwa ameuliza, ametaka ajue ni maeneo yapi ambayo sasa hivi hayasikiki vizuri na mimi nayafahamu.

Je, Waziri atakuwa tayari kusaidia ili maeneo haya ya Iguguno, Nduguti na Mkungu yashike vizuri kama Mheshimiwa Diana Chilolo aliyeuliza kujenga mnara wa simu eneo la Mkungu?

WAZIRI WA MAWASILIANO NA UCHUKUZI: Mheshimiwa Spika, namhakikishia kwamba niko tayari kuwa naye katika kusukuma hili jambo ili minara iweze kujengwa pale Mheshimiwa Mbunge alipozungumzia na mimi mwenyewe niko tayari kutembelea Iramba Mashariki ili kuona sehemu hizo. Ahsante.

Na. 131

Mawasiliano ya Simu Kyerwa

MHE. BENEDICTO M. MUTUNGIREHI aliuliza:-

Kwa kuwa mwaka 2005 shughuli za Jumuiya ya Afrika Mashariki zitaanza rasmi kwa kuondoa ushuru wa forodha na kwa kuwa Jimbo la Kyerwa linapakana na kuunganishwa na Uganda kwa daraja la Murongo na ili wafanyabiashara wa pande zote mbili waweze kuwasiliana na wanahitaji pia mawasiliano ya simu:-

Je, ni lini huduma za simu za mkononi zinazotolewa na Makampuni ya *Celstel*, *Vodacom* zitafikishwa katika Kata za Nkwenda, Mabira, Kamuli, Bugomora, Kaisho, Kibingo na Murongo?

WAZIRI WA MAWASILIANO NA UCHUKUZI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Benedicto Mutungirehi, Mbunge wa Kyerwa, kama ifuatavyo:-

Serikali inaona umuhimu wa kupeleka mawasiliano ya simu katika maeneo yote nchini yakiwepo aliyoyataja Mheshimiwa Mbunge. Kupitia Kampuni ya Simu ya *TTCL*, Serikali ilianzisha mradi mkubwa uitwao *Kagera Telecommunication Project* ambao hivi sasa unatoa huduma nzuri ya mawasiliano ya simu katika mkoa wa Kagera. Maeneo yaliyofaidika na mradi huo ni pamoja na Kayanga, Bugene na Kaisho Wilayani Karagwe.

Aidha, huduma ya simu za mkononi inapatikana katika maeneo ya Kayanga, Omorushaka, Kishao, Nyakahanga, Kigharama na Bugara katika Wilaya ya Karagwe. Makampuni ya simu za mkononi yameahidi yatafanya uchunguzi wa awali wa soko (*Field Marketing Survey*) katika maeneo aliyoyataja Mheshimiwa Benedicto Mutungirehi ambayo bado hayajafikiwa. Baadhi ya vigezo vinavyotumika katika ujengaji wa mtambo wa simu kwa eneo yoyote yale ni kama ifuatavyo:-

(i) Gharama ya kujenga mtambo wa simu. Mtambo mmoja unaoweza unagharimu dola za Kimarekani kati ya 150,000 hadi 300,000.

(ii) Ubora wa eneo husika kibiashara.

(iii) Urahisi wa kupata au kujenga njia kuu ya mawasiliano (*transmission links*).

Mheshimiwa Spika, pamoja na tathmini hizo kufanywa na Serikali na Makampuni, Serikali inajitahidi kuyawekea makampuni ya simu mazingira mazuri ili waweze wakazambaza huduma ya simu nchi nzima. Mifano ni kama vile kupunguza mrabaha, kufuta tozo za maeneo yenye minara na vile vile faida nyingine zinazopatikana kupitia kituo cha Taifa cha Uwekezaji yaani *Tanzania Investment Center*.

Mheshimiwa Spika, hivi karibuni makampuni ya simu za mkononi nayo yamezungumzia kuhusu Muswada wa Mawasiliano ambao hakika haupo. Nawasihi wachukulie yale walioelezwa na Mamlaka ya Mawasiliano na Tume ya Rais ya Kurekebisha Mashirika ya Umma kama ni mawazo ya awali tu. Kwa maana hiyo, waendeleo kuchangia kwa fikra na mawazo bila jazba ili wahusike katika kuandaa mfumo mpya wa usimamizi wa sekta. Iwapo Serikali itaona kuna umuhimu wa kuandaa sheria mpya basi kama alivyotamka Mheshimiwa Mohamed Seif Khatibu, Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu, Siasa na Habari na kama ilivyo kawaida ya Serikali hii ya Chama cha Mapinduzi, wadau wote watahusishwa kikamilifu.

MHE. BENEDICTO M. MUTUNGIREHI: Ahsante Mheshimiwa Spika, kwa kuniruhusu niulize maswali madogo ya nyongeza. Namshukuru Mheshimiwa Waziri kwa majibu yake. Swali la kwanza Mheshimiwa Waziri anazo taarifa kwamba katika Jimbo langu lenye Kata 11 ni Kata moja tu ambayo ya Kaisho ina sehemu alizozitaja katika mpango huo na kwamba Kata kubwa kuliko zote katika Mkoa wa Kagera kwa uzalishaji na kwa idadi ya watu ilirukwa Kata ya Mkwenda?

La pili, kwamba nimetaja kwamba kuna daraja la Murongo lilounganisha na Uganda pale, ni kwamba wafanyabiashara wale watakuja. Je, Waziri yuko tayari sasa kufanya utafiti upya kwamba Jimbo la Kyerwa katika Mkoa mzima ndiyo *giant* kiuchumi na kwa hiyo yale anayoyasema wasisubiri?

WAZIRI WA MAWASILIANO NA UCHUKUZI: Mheshimiwa Spika, ni kweli kwamba ni Kata moja tu ya Kaisho ambayo imepata huduma za mawasiliano yenye uhakika.

Kama nilivyosema kwenye jibu langu la msingi, nia ya Serikali ni kueneza mawasiliano ya simu nchi nzima, ikiwa ni pamoja na Jimbo la Kyerwa na kwa kufanya hivyo ili kufikia azma hiyo, Serikali inaandaa mfuko maalum wa huduma za mawasiliano vijijini ambao tutaleta kwa maana ya rasimu au tutaleta ombi hapa Bungeni ili muweza mkaafiki na jambo hilo ili tuweze tukatekeleza maombi mengi ya Waheshimiwa Wabunge ikiwa ni pamoja na Rungwe Mashariki ambako mpaka sasa hakuna huduma za mawasiliano ya simu. (*Kicheko*)

Pili, kuhusu kutoa uhakikisho kwamba haya makampuni yatakwenenda kufanya tathmini. Nimetaarifiwa angalau na kampuni moja kwamba mwezi Desemba, watatembelea maeneo yote aliyotaja Mheshimiwa Benedicto Mutungirehi, Serikali ya

Chama cha Mapinduzi haibagui, tutakwenda mpaka Kyerwa kutekeleza Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi. *(Makofi)*

SPIKA: Ahsante, Waheshimiwa Wabunge maswali yamekwisha, kwa hiyo, tunaendelea na shughuli nyingine inayofuata kwenye *Order Paper* ni Kauli za Mawaziri na Waziri mwenye Kauli simwoni Bungeni. Basi kwa sera ya asiyekuwepo na lake halipo, namwomba aje haraka ili awe tayari kutoa kauli yake hapo atakapoitwa.

Matangazo ya vikao, Mheshimiwa Kidawa Hamid Saleh, kwa upande wa Umoja wa Wabunge wanaopambana na Ukimwi (*TAPAC*) anawaarifu Wajumbe hao kwamba jana au juzi aliwaambia kwamba kutakuwa na kongamano/warsha ambayo ilikuwa ifanyike *Dodoma Hotel* tarehe 13 na 14 Novemba, 2004, sasa natoa taarifa kwamba *workshop* hiyo imeahirishwa hadi Mkutano ujao wa Bunge. *(Makofi)*

Mheshimiwa Paul Kimiti, Mwenyekiti wa Wabunge wanaoshughulikia masuala ya idadi ya watu naye anawaarifu Wajumbe wa Chama hicho wabaki ndani ya Ukumbi wa Bunge kwa muda mfupi mara baada ya kuahirisha Mkutano wa Bunge anataka kuwatangazia taarifa muhimu. Mwisho wa matangaza sasa tuendelee na *Order Paper*. Katibu.

KAULI ZA MAWAZIRI

Kuhusu Uchaguzi wa Viongozi Ngazi za Mitaa na Vijiji

NAIBU WAZIRI, OFISI YA RAIS, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA:Mheshimiwa Spika, naomba kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, nitoe Kauli ya Serikali kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, kama Waheshimiwa Wabunge mnavyofahamu, uchaguzi wa viongozi wa Serikali za Mitaa katika ngazi ya Vijiji, Vitongoji na Mitaa kwa mujibu wa sheria ya Serikali za Mitaa, unapaswa kufanyika mwaka huu. Uchaguzi huu umepangwa kufanyika nchi nzima tarehe 21 na tarehe 28 Novemba, 2004 na maandalizi yake yamefanyika.

Sheria za Serikali za Mitaa, Mamlaka za Wilaya Na. 7 ya mwaka 1982 na ile ya Mamlaka za Miji Na. 8 ya mwaka 1982 zinampa Waziri mwenye dhamana ya Serikali za Mitaa mamlaka ya kutunga Kanuni za Uchaguzi wa viongozi wa Vijiji, Vitongoji na Mitaa. Kwa mujibu wa mamlaka haya tarehe 3 Septemba, 2004 Waziri alitangaza kwenye gazeti la Serikali Kanuni za Uchaguzi wa viongozi waVijiji, Vitongoji na Mitaa za mwaka 2004.

Kanuni hizo zimeelekeza utaratibu wa kuzingatiwa kuanzia mwaka 2004. Utaratibu uliowekwa na Waziri wa kuwatambua wapiga kura ni wa msimamizi msaidizi, kukokotoa orodha ya watu wenye sifa za kupiga kura kutoka kwenye *register* ya wakazi wa kila eneo la uchaguzi. Orodha hiyo inapaswa kubandikwa mahali pa wazi ili

wananchi waweze kuiona na kuikagua na pale ambapo kuna pingamizi au maoni kuhusu usahihi wa orodha hiyo. Kanuni za uchaguzi zimeweka utaratibu wa kupokea na kushughulikia pingamizi na malalamiko yatakatolewa.

Mheshimiwa Spika, utaratibu huu umezingatia ukweli kwamba moja, *register* ya wakazi ina taarifa zote za wakazi wa eneo husika hivyo ni rahisi kuwatambua watu wenye sifa za kupiga kura na wasiostahili kupiga kura.

Pili, wakazi wa kila eneo la ngazi hizi za Serikali za Mitaa wanayo fursa kubwa ya kufahamiana na kwa ajili hiyo mtu asiyestahili kupiga kura ataweza kutambulika kwa urahisi na wakazi halali wa eneo hilo.

Mheshimiwa Spika, tatu, mtu anayestahili kupiga kura kama hataandikwa kwenye orodha ya wakazi anapata fursa ya kuomba aandikwe kwenye orodha ya wapiga kura iwapo atafuata utaratibu uliowekwa kwa mujibu wa sheria.

Nne, itakumbukwa kwamba *register* ya wakazi ni moja ya msingi madhubuti wa kutengeneza daftari ya kudumu la wapiga kura.

Mheshimiwa Spika, tarehe 5 Oktoba, 2004 viongozi 12 wa vyama mbalimbali vya siasa hapa nchini walifungua Shauri la Kikatiba Na. 97 la mwaka 2004 katika Mahakama Kuu yaani *Constitutional Petition*. Katika shauri hilo pamoja na mambo mengine viongozi hao waliomba kuwa orodha ya wapiga kura isitokane na *register* ya wakazi wa eneo husika na kwamba uchaguzi wa viongozi wa Serikali za Mitaa katika Vijiji, Vitongoji na Mitaa usifanyike mpaka hapo daftari la kudumu la wapiga kura litakapokamilika na kutumika katika uchaguzi huo. Wakati huo huo viongozi hao waliomba kwamba uchaguzi wa Serikali za Mitaa usimamishwe mpaka kesi ya msingi ya kikatiba itakapoamuliwa na Mahakama.

Mheshimiwa Spika, tarehe 1 Novemba, 2004 Mahakama Kuu ilisikiliza ombi la kusimamisha uchaguzi na kutoa uamzi wake tarehe 9 Novemba, 2004. Uamzi wa Mahakama ulikuwa kama ifuatavyo na ninaomba kunukuu sehemu inayohusika kwa kiingereza; *“We have found that the Local Government elections have continually been held since the enabling Act was passed in 1988. We have also found that there has not been any dispute on the conduct of Local Government elections until the Register ya wakazi was introduced through Government Notice No. 451 of 1995. We therefore, feel the first option is to resort to the Status Code 1995. We therefore issue a restrictive and not a blanket temporary injunction as prayed by the applicants. We therefore, order that the elections due on 21st November, 2004 and 28st November, 2004 take place as scheduled but we prohibit the use of Register ya wakazi as a source of extracting the names of voters and which is the subject of controversy between the applicants and the respondents. The order prohibiting the use of Register ya wakazi will remain in force pending the determination of the petition filed in this Court.”* Mwisho wa nukuu.

Mheshimiwa Spika, kinachosemwa na Mahakama ni kwamba kwa kuwa kulifanyika uchaguzi wa mara kwa mara wa Serikali za Mitaa tangu sheria za Serikali za

Mitaa zilipoanzishwa mwaka 1982 na kwa kuwa hapajatokea malalamiko kuhusiana na uchaguzi huu mpaka register ya wakazi ilipoanzishwa mnamo mwaka 1995 kwa Tangazo la Serikali Na. 451 ambayo ndiyo inabishaniwa kwamba isiwe chimbuko la kutengeneza orodha ya wapiga kura.

Mheshimiwa Spika, Uchaguzi ulioitishwa kufanyika mwezi huu ni halali na uendeleo kufanyika. Isipokuwa *register* ya wakazi inayobishaniwa katika shauri hili isitumike katika kukokotoa au ku-*extract* orodha ya wapiga kura kwenye uchaguzi huo badala yake utumike utaratibu wa kuwapata wapiga kura uliotumika kabla ya mwaka 1995. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kutokana na uamuzi huu wa Mahakama orodha ya wapiga kura haipaswi itokane na *register* ya wakazi badala yake orodha ya wapiga kura sasa itengenezwe kutokana na watu wenye sifa za kupiga kura watakaohudhuria kwenye mkutano wa uchaguzi kama ilivyofanyika katika uchaguzi wa Serikali za Mitaa kwa mujibu wa Kanuni zilizokuwepo kabla ya mwaka 1995.

Mheshimiwa Spika, pamoja na tathmini hizo kufanywa, Serikali iko mbioni kuanzisha mfuko maalum ujulikanao kama Mfuko wa Maendeleo ya Mawasiliano Vijijini (*Universal Access Fund*). Ni mategemeo yetu kuwa mara mfuko huo utakapoanza kutumika, tatizo la ukosekanaji wa simu vijijini litapungua kwa kiasi kikubwa.

Kwa mujibu wa kanuni hizo, watu wote wenye sifa waliohudhuria Mkutano wa Uchaguzi siku hiyo, waliruhusiwa kupiga kura. Kwa uamuzi huu wa Mahakama utaratibu huo wa kuwapata wapiga kura ndiyo unaopaswa kufuatwa katika uchaguzi wa mwaka huu. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kama inavyofahamika tayari Mikutano ya Uchaguzi imekwishapangwa kuhitishwa nchi nzima. Kwa kuwa Mikutano ya Kijiji huwa inaweka kumbukumbuku zinazoonyesha watu wanaohudhuria Mikutano hiyo, kitakachofanyika siku ya Uchaguzi ni kwa wakazi wa Mtaa, Kitongoji au Kijiji watakapofika kwenye Mikutano siku hiyo, ni kujiandikisha kwenye kumbukumbuku ya mahudhurio ya Mikutano huo na kumbukumbu rasmi ya mahudhurio itakuwa ni ile orodha ya majina ya wakazi wa eneo husika wataokuwa wameorodhesha kwenye kumbukumbu za muhtasari wa Mikutano huo wa Uchaguzi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, sifa za msingi katika Uchaguzi huu Mkuu ni kuwa raia wa Tanzania, mwenye umri usiopungua miaka 18, mkazi wa kawaida wa eneo husika iwe ni Mtaa, Kitongoji au Kijiji. Kama nilivyokwisha kusema hapo awali uchaguzi katika ngazi hizi unafanyika katika maeneo ambapo wananchi wanafahamiana wao kwa wao na ni rahisi kwa wakazi wa eneo husika kujua mwenye sifa na asiye na sifa kwa kushiriki katika uchaguzi wa viongozi wa ngazi hizo.

Mheshimiwa Spika, kwa kupitia Bunge lako Tukufu, ningependa kuwafahamisha wananchi kwamba taratibu zote za kuitisha uchaguzi zimekamilika. Kwa wasimamizi wa

uchaguzi ambayo ni wakurugenzi wa Halmashauri kutoa matangazo yote yanayohitajika kisheria. Wakurugenzi wa Halmashauri wanalo jukumu la kuhakikisha kuwa wananchi wanawezeshwa kutumia haki na nafasi yao ya Kikatiba katika kuchagua viongozi wanaofaa kuwaongoza. Serikali inachukua nafasi hii kuwaagiza wasimamizi wa uchaguzi waendelea na taratibu zote za uchaguzi zilizokwisha kuanza kwa sababu kutokana na uamuzi wa Mahakama, utaratibu peke yake uliobadilika ni ule wa kupata orodha ya wapiga kura kutoka katika *register* ya wakazi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kutokana na uamuzi wa Mahakama, Serikali imeamua kuwa siku ya uchaguzi:-

(i) Msimamizi Msaidizi wa Uchaguzi atatakiwa kuorodhesha katika kumbukumbu ya mahudhurio wakazi wa maeneo husika wenye sifa za kupiga kura watakaohudhuria kwenye Mkutano Maalum wa Uchaguzi. Orodha hiyo ya mahudhurio itasomwa mbele ya Mkutano huo kabla ya zoezi la kupiga kura kuanza ili yeyote mwenye pingamizi aweze kutoa pingamizi na hatimaye Msimamizi Msaidizi wa uchaguzi aweze kulitolea uamuzi pingamizi hilo papo hapo kabla ya hatua nyingine kuendelea.

(ii) Msimamizi Msaidizi wa Uchaguzi atatoa fursa kwa wakazi wa eneo husika waliohudhuria kuthibitisha iwapo watu wote waliohudhuria kwa minajili ya Mkutano huo wanazo sifa zinazotakiwa kwa mujibu wa sheria na kanuni za uchaguzi. Kwa maana hiyo, orodha ya wapiga kura itapatikana kwa utaratibu huu kutokana na kumbukumbu ya mahudhurio.

(iii) Kumbukumbu za wananchi waliohudhuria zitawekwe kwenye muhtasari wa Mkutano huo na hivyo kubaki kama kumbukumbu halali za waliohudhuria kwenye Mkutano Maalum wa Uchaguzi. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, Serikali inaamini kuwa utaratibu huu nilioueleza ni rahisi ni wa wazi na unaokidhi maamuzi ya Mahakama.

Mheshimiwa Spika, Serikali inalihakikishia Bunge lako Tukufu kuwa inaheshimu Utawala wa Sheria na mgawanyo wa madaraka wa vyombo vikuu vya mamlaka ya nchi na hivyo kwa uamuzi huu tayari imechukua hatua za kuutekeleza. Ni matajario ya Serikali kwamba vyama vya siasa vilivyofungua shauri Mahakamani nitafanya jitihada za kuelewa uamuzi huu kwa usahihi na kisha kuwaelimisha wanachama na wafuasi wao kuhusu umuhimu wa kuuheshimu uamuzi huo. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, ningependa kuchukua nafasi hii kutangaza rasmi na kusisitiza kuwa uchaguzi wa viongozi wa Serikali za Mitaa katika ngazi za Kijiji, Kitongoji na Mtaa uliopangwa kufanyika tarehe 21 na 28 Novemba, 2004, haujahairishwa. Uchaguzi huo utafanyika kama ilivyopangwa kwa kuzingatia mabadiliko haya na kama ilivyokwisha kuelekezwa na itakavyoendelea kuelekezwa na wasimamizi wa uchaguzi wa kila Halmashauri. Serikali inatoa wito kwa wananchi na kuwaomba wasipoteze haki yao ya Kikatiba ya kushiriki katika uchaguzi na kuwachagua viongozi wanaofaa watacao wasaidia na kushirikiana nao katika kuleta maendeleo kwa miaka mitano ijayo. (*Makofi*)

Vile vile Serikali inawataka wananchi watambue wajibu na haki yao ya Kikatiba ya kushiriki katika shughuli za Kiserikali na Kiuongozi ikiwa ni pamoja na kuwachagua viongozi wa Serikali za Mitaa ngazi Vijiji, Vitongoji na Mitaa wanamoishi.

Mheshimiwa Spika, mwisho naomba kumalizia kwa kusisitiza maelezo niliyoyotoa hapa juu kwamba malengo ya kuanzisha utaratibu wa *Register* ya wakazi, ni kurahisha utawala katika maeneo ya Vijiji na Vitongoji. Hivyo, Serikali itaendelea kuhutumia utaratibu huo kiutawala kwa ajili ya shughuli za kila siku katika maeneo husika bila kuhusisha masuala ya uchaguzi kwa kuzingatia uamuzi ya Mahakama.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo haya napenda kukushukuru wewe na kupitia kwako kuwashukuru sana Waheshimiwa Wabunge kwa kunisikiliza.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha. (*Makofi*)

MISWADA YA SHERIA YA SERIKALI

Muswada wa Sheria ya Manunuzi Katika Sekta ya Umma wa Mwaka 2004 (*The Public Procurement Bill, the year 2004*)

(*Majadiliano yanaendelea*)

SPIKA: Majadiliano ya jumla yalikuwisha jana, sasa ni zamu ya mtoa hoja kuhitimisha hoja yake. (*Makofi*)

WAZIRI WA FEDHA: Mheshimiwa Spika, naomba kuwatambua Waheshimiwa Wabunge wafuatao waliotoa hoja zao kwa kuzungumzia hapa Bungeni juu ya ule Muswada wa *The Public Procurement Act* mwaka 2004 nao ni Mheshimiwa Lephy Gembe, akiwa Makamu Mwenyekiti Kamati ya Fedha na Uchumi, Mheshimiwa Dr. Willbrod Slaa, Msemaji wa Kambi ya Upinzani, Mheshimiwa Dr. Milton Mahanga, Mheshimiwa Dr. William Shija, Mheshimiwa Aggrey Mwanri na Mheshimiwa Philip Marmo.

Vile vile naomba niwatambue Waheshimiwa Wabunge waliotoa hoja zao kwa maandishi ambao ni Mheshimiwa Thomas Ngawaiya, Mheshimiwa Semindu Pawa, Mheshimiwa Dr. James Msekela na Mheshimiwa Ismail Iwvatta.

Mheshimiwa Spika, natoa shukrani kwa hoja zilizotolewa na Waheshimiwa Wabunge wa CCM na Msemaji wa Kambi ya Upinzani ambazo zote zina lengo la kuboresha Sheria hii ili iweze kutekeleza yale yaliyokusudiwa. Hoja za Waheshimiwa za Wabunge hao zilikuwa 12 na ni nzito na zimejielekeza katika maeneo yafuatayo:-

(a) Umuhimu wa kuajiriwa wataalamu katika sekta za ununuzi.

(b) Umuhimu wa kuendelea na utaratibu wa bodi za zabuni za Halmashauri za Serikali za Mitaa kama ilivyo sasa ambapo Wakurugenzi ndiyo Wenyeviti na kuangalia uwezekano wa kuwashiriki Madiwani katika shughuli za zabuni.

(c) Umuhimu wa kushirikishwa kwa wadau ikiwa ni pamoja na wajumbe wa Kamati ya Fedha.

(d) Umuhimu wa kuwa na utaratibu ulio wazi kwa kuwa na chombo kitakachosimamia ununuzi wa bidhaa.

(e) Umuhimu wa sheria ili kuitambua sheria zingine zilizopo ambazo kwa namna moja au nyingine zinahusiana na ununuzi.

(f) Umuhimu wa kwenda na teknolojia kwa kuweka utaratibu wa hii *Procurement*.

(g) Ufuatiliaji duni wa utekelezaji wa sheria.

(h) Umuhimu wa kuwashirikisha wazalendo katika utoaji wa zabuni.

(i) Shinikizo la wafadhili katika kufanya marekebisho ya sheria hii.

(j) Umuhimu wa kujenga utamaduni wa kukarabati vifaa na huduma mbalimbali.

(k) Umuhimu wa kuitekeleza sheria kama ipasavyo.

(l) Umuhimu wa kujenga uwezo wa Halmashauri kwa upande wa wataalamu na kuwepo kwa vitendea kazi bora kama vile *computer*.

Maeneo hayo niliyotaja inatoa muhtasari wa hoja zilizotolewa na Waheshimiwa Wabunge. Sasa najibu hoja hizo kama ifuatavyo:-

Kwanza, suala la kuajiri wataalamu katika sekta; hili tunakubaliana nalo halina mgogoro.

Pili, Wizara vile vile imezingatia hoja ya Waheshimiwa Wabunge za kuendelea na utaratibu wa Bodi za Zabuni kama ilivyo sasa hivi kwenye Halmashauri za Serikali za Mitaa. Kwenye Halmashauri za Serikali za Mitaa hatutafanya lolote jipya tutaacha hivyo hivyo na Mkurugenzi ataendelea kuwa Mwenyekiti kama ilivyoombwa hapa. Hivyo Kifungu (g) (g)(a) cha marekebisho kimeondoa Halmashauri za Serikali za Mitaa katika utaratibu wa Serikali Kuu na kifungu (28) (3) cha Sheria bado kinaruhusu kutumika utaratibu uliyokuwepo sasa kama iliyoainishwa kwenye Kanuni za Ununuzi za Serikali za Mitaa. Kanuni za Ununuzi za Serikali Kuu za mwaka 2001 nazo zitafutwa sambamba na kufutwa kwa hii Sheria ya mwaka 2001. Kwa hiyo, kutatokea kanuni mpya ambazo zitaendana na maudhui na maamuzi ya hii sheria mpya.

Tatu kuhusu suala la kujadiliwa kwa kanuni na wadau nadhani tumekubaliana kwamba hilo ni sawasawa na wajumbe wa Kamati ya Fedha na Kamati nyingine tutawaita baada ya kukamilisha hizo kanuni mpya na watakuwa na nafasi ya kutoa maoni yao tena ili kuhakikisha kwamba wote tunazungumza lugha moja.

Nne, Wizara yangu imekubali pia kuhakikisha kuwa sheria zingine zinatiliwa maanani na kuhusishwa katika sheria hii.

Tano, hili ni kama walivyoomba Waheshimiwa wengi pamoja na Kamati ya Fedha na hili halitatuletea mgogoro kabisa ni jambo ambalo linawezekana.

Mheshimiwa Spika, sita suala la *E Procurement (Electronic Procurement)* hili ni sawa tutalizingatia kwenye Kanuni lakini ieleweke tu kwamba hii *Procurement* inaweza ikaleta matatizo makubwa ikawanufaisha wenye uwezo zaidi kuliko wasio na uwezo. Kwa hiyo, ni jambo ambalo tutaliweka kwa namna ambayo halitakwimisha nia yetu sisi ya kuwasaidia wale ambao hawana uwezo mkubwa sana wa kitaaluma, fedha na kiteknolojia.

Sana ni kuhusu kuwepo shiniko la wafadhili, ningependa kuwahakikishia Waheshimiwa Wabunge kwamba Muswada huu haukuletwa hapa kutokana na shinikizo la wafadhili, umeletwa hapa hasa kutokana na malalamiko ya Wabunge na malalamiko ya watendaji wenyewe kwamba utaratibu uliokuwepo ulikuwa una mlolongo mrefu na ulikuwa unachelewesha sana kazi za utendaji Serikalini. Hilo ndilo lilikuwa kubwa lakini vile vile wafadhili kama wadau walikuwa na *Interest* na kwenye suala hili kwa sababu asilimia karibu zaidi ya arobaini ya Bajeti yetu inafadhiliwa nao. Lakini wao siyo chimbuko kubwa, chimbuko kubwa kwa kweli ni sisi wenyewe kwa kuangalia jinsi hali ilivyokuwa hairidishi.

Nane, hili la kushirikishwa wazalendo halina mgogoro, tumekubaliana na liko kwenye sheria na tutalikazia zaidi kwenye taratibu. Kama nilivyosema kwenye hotuba yangu siyo hili tu na mengine na mengine mbele ya safari yatakuja kwa kutumia utaratibu wa ile sheria ya uwezeshaji ambayo tayari imekwishapita hapa Bungeni.

Mheshimiwa Spika, tisa, utaratibu wa kukarabati, sitakubaliana kabisa kwamba utaratibu wa kukarabati ni jambo la kutilia mkazo badala ya kila mara kutupa vitu na kununua vipya na hili linanikumbusha kitu kidogo tu bahasha. Zamani wakati wa ukoloni na mara baada ya Uhuru, kulikuwepo bahasha za Serikali zilikuwa zinaandikwa pale juu; “Serikali ya Tanzania tumia tena kwa Uangalifu (*“Re-use with the Economy.”*)”

Lakini leo ukipita kwenye maofisi za Serikali nyingi utakuta mabahasha makubwa yanatumika kwa barua ndogo humo ndani ile *Re-use with the Economy* kweli haitumiki, inatakiwa bahasha moja itumike mara tatu, nne, tano kabla haijatupwa. Lakini leo utakuta hilo halipo. Kwa hiyo ni kweli tunahitaji kuwa na utamaduni wa kukarabati na *ku-repair* kabla ya kununua vitu vipya.

Kumini ni kuhusu utekelezaji wa sheria hii ipasavyo, hili nalo limezingatiwa na tutaendelea kulikazia kwenye *regulations* na kwenye kanuni.

Mheshimiwa Spika, kumi na moja, ni umuhimu wa kujenga uwezo wa kutekeleza sheria hii ni kubwa kabisa na kwenye baada ya hapa, wakati hivyo vitengo vitakavyoundwa tutajitahidi kufundisha watendaji waelewe vizuri na kuwa na vitu vyote na zana zote zile zinazotakiwa ili sheria iweze kutekelezwa kwa ufanisi iwezekanavyo.

Mheshimiwa Spika, kulikuwepo wa wasiwasi wa Mheshimiwa Philip Marmo, kwamba labda Sheria hii imeunda vyombo vingi mno, la sivyo kwa sababu hakuna chombo chochote kipya ukiondoa kile cha kuwa na kitengo maalum ambacho nacho siyo kipya. Hivi vingine vyote ni vyombo ambavyo viko kwenye sheria ya sasa. Hata kile kitengo maalum cha manunuzi, kwa kweli siyo kipya kwa sababu watu hawa bado wapo tunachofanya ni kuwaweka vizuri zaidi na kuwataka wafanye kazi kwa umakini zaidi. Hakuna jambo jipya lita litalojitokeza pale kwa hiyo tusiwe na wasiwasi kabisa.

Mheshimiwa Spika, niseme tu kwa kumalizia kwamba kwa kuwa sheria hii siyo mpya, ila tunaikarabati na kuwa na *regulations* zitakuwa vile vile za ukarabati.

Mimi niseme moja tu kwamba natumaini matatizo tuliyokuwa nayo hayatajitokeza tena tutajitahidi kutekeleza sheria hii mara itakaposainiwa na Mheshimiwa Rais. Tumaini langu ni kwamba mambo yataanza kuwa mazuri mwaka ujao ukilinganisha na hii miaka mitatu iliyopita toka sheria hii ianze kutungwa. Kwa hayo machache, naomba tena kutoa hoja. (*Makofi*)

(Hoja iliamuliwa na Kuafikiwa)

(Muswada wa Sheria ya Serikali Ulisomwa Mara ya Pili)

KAMATI YA BUNGE ZIMA

MWENYEKITI: Waheshimiwa Wabunge, kazi ya Kamati inaanza. Kwa kuwa Muswada ni mrefu, tutakwenda kwa sehemu siyo kwa Kifungu kimoja kimoja. Kwa hiyo, fuata utaratibu huo Katibu.

Kifungu cha 1

Kifungu cha 2

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 3

Kifungu cha 4

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Kifungu cha 5
Kifungu cha 6
Kifungu cha 7

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 8
Kifungu cha 9
Kifungu cha 10
Kifungu cha 11
Kifungu cha 12
Kifungu cha 13
Kifungu cha 14
Kifungu cha 15
Kifungu cha 16
Kifungu cha 17

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Kifungu cha 18

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 19

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Kifungu cha 20

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 21

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Kifungu cha 23
Kifungu cha 24

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima)

pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 25
Kifungu cha 26
Kifungu cha 27

*(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima
bila mabadiliko yoyote)*

Kifungu cha 28
Kifungu cha 29
Kifungu cha 30
Kifungu cha 31
Kifungu cha 32
Kifungu cha 33

*(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima
bila mabadiliko yoyote)*

Kifungu cha 34

*(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima
pamoja na mabadiliko yake)*

Kifungu cha 35
Kifungu cha 36
Kifungu cha 37
Kifungu cha 38
Kifungu cha 39
Kifungu cha 40
Kifungu cha 41
Kifungu cha 42
Kifungu cha 43

*(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge
Zima bila mabadiliko yoyote)*

Kifungu cha 44

*(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima
bila mabadiliko yoyote)*

Kifungu cha 45
Kifungu cha 46

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima

pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 47

*(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima
bila mabadiliko yoyote)*

Kifungu cha 48

Kifungu cha 49

*(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima
pamoja na mabadiliko yake)*

Kifungu cha 50

*(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima
bila mabadiliko yoyote)*

Kifungu cha 51

*(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima
pamoja na mabadiliko yake)*

Kifungu cha 52

Kifungu cha 53

*(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima
bila mabadiliko yake)*

Kifungu cha 54

*(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima
pamoja na mabadiliko yake)*

Kifungu cha 55

*(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima
bila mabadiliko yoyote)*

Kifungu cha 56

Kifungu cha 57

*(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima
pamoja na mabadiliko yake)*

Kifungu cha 58
Kifungu cha 59

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 60

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Kifungu cha 61

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 62
Kifungu cha 63
Kifungu cha 64

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Kifungu cha 65

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 66

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Kifungu cha 67
Kifungu cha 68

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 69
Kifungu cha 70
Kifungu cha 71

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Kifungu cha 72
Kifungu cha 73

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 74
Kifungu cha 75
Kifungu cha 76

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Kifungu cha 77
Kifungu cha 78

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Kifungu cha 79

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 80
Kifungu cha 81

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Kifungu cha 82

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 83
Kifungu cha 84
Kifungu cha 85

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Kifungu cha 86
Kifungu cha 87

(Vifungu vilivyotajwa hapo juu vilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima)

bila mabadiliko yoyote)

Kifungu cha 88

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 89

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Kifungu cha 90

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Kifungu cha 91

(Kifungu kilichotajwa hapo juu kilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Jedwali la 1

Jedwali la 2

Jedwali la 3

(Majedwali yaliyotajwa hapo juu yalipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

(Bunge lilirudia)

Muswada wa Sheria ya Manunuzi katika Sekta ya Umma wa Mwaka, 2004
(The Public Procurement Bill, 2004)

WAZIRI WA FEDHA: Mheshimiwa Spika, naomba kutoa taarifa kwamba Kamati ya Bunge Zima imepitia Muswada ya Sheria ya Ununuzi ya mwaka 2004 yaani *The Public Procurement Bill, 2004* kifungu kwa kifungu na kukubali pamoja na marekebisho yake. Kwa hiyo, naomba kutoa hoja kwamba taarifa hiyo sasa ikubaliwe rasmi.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja. *(Makofi)*

SPIKA: Waheshimiwa Spika, hatua za Bunge kuhusu Muswada huo sasa umekamilika. Sasa marekebisho yataingizwa vizuri na Muswada utapelekwa kwa Mheshimiwa Rais kupata kibali chake.

Hatua inayofuata Katibu.

HOJA ZA SERIKALI

AZIMIO

**Azimio la Kuridhia Itifaki inayoongoza Utoaji wa Maamuzi ya Baraza la Mawaziri
na Jumuiya ya Afrika ya Mashariki**
*(The Protocols on Decision making by the Council of Minister of the East African
Community)*

WAZIRI WA MAMBO YA NJE NA USHIRIKIANO WA KIMATAIFA:
Mheshimiwa Spika, Jumuiya ya Afrika ya Mashariki ina Asasi saba, moja ya Asasi hizo kama zilivyoorodheshwa katika Kifungu cha (9) cha Mkataba unaoanzisha Jumuiya ya Afrika ya Mashariki ni Baraza la Mawaziri.

Kazi za Baraza la Mawaziri zimeorodheshwa katika kifungu cha 14 na zile zinazohusishwa na Itifaki ambayo leo naiwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu, zimeainishwa katika kifungu cha 14 (3) (a) mpaka (m) ambazo ni pamoja kutengeneza kanuni ya utendaji kazi katika Jumuiya, kutoa maagizo, kutoa maamuzi juu ya masuala ambayo yanaishia katika ngazi hiyo na kutoa mapendekezo kwa Wakuu wa Nchi wa Jumuiya ya Afrika ya Mashariki juu ya masuala mbalimbali yanayoainishwa ndani ya Mkataba wa Jumuiya.

Mheshimiwa Spika, kifungu cha 15 cha Mkataba ulioanzisha Jumuiya ya Afrika ya Mashariki, kimeainisha kanuni mbalimbali zinazoongoza Baraza la Mawaziri la Jumuiya ya Afrika ya Mashariki katika kufanya maamuzi na mapendekezo kwa Wakuu wa Nchi wanachama wa Jumuiya. Tarehe 21 Aprili, Mawaziri wanaounda Baraza la Mawaziri la Jumuiya ya Afrika ya Mashariki walitia saina Itifaki inayotoa mwongozo kwa Baraza hilo katika kufanya maamuzi yake ambayo leo hii naiwasilisha mbele ya Bunge lako Tukufu kwa kuridhiwa.

Chimbuko la Itifaki hii ni matakwa ya kifungu cha 15 cha Mkataba wa Jumuiya ya Afrika ya Mashariki na aya ya nne ya Itifaki inayoelekeza kuwa sheria na kanuni zinazoongoza maamuzi ya Baraza la Mawaziri la Jumuiya ya Afrika ya Mashariki. Kifungu hichi kinasema; "Itifaki hii itaweza kuwa na nguvu ya kutumiwa baada ya

kutiwa saini na kuridhiwa. Mawaziri wahusika wa Baraza la Mawaziri la Jumuiya ya Afrika ya Mashariki ulishaweka saini na Baraza la Mawaziri la Serikali ya Muungano limeukubali. Sasa kilichobaki ni Mabunge ya Nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika ya Mashariki kuridhia Itifaki hii.

Mheshimiwa Spika, Itifaki hii ni muhimu kwa vile itatoa nguvu ya kisheria kwa maamuzi yote yatakayofanywa na yaliyokwishafanywa na Baraza la Mawaziri la Jumuiya ya Afrika ya Mashariki. Ratiba ya utekelezaji ili kuyawezesha maamuzi na maagizo ya Baraza la Mawaziri wa Jumuiya kuwa na nguvu ya kisheria hapana budi Bunge hili litoe ridhaa yake kwa kuridhia Itifaki hii. Baada ya hapo taratibu zitafanywa kuwasilisha Hati ya Ridhaa kwa Katibu Mkuu wa Jumuiya ya Afrika ya Mashariki.

Kwa kuzingatia umuhimu na manufaa yaliyopatikana katika Jumuiya ya Afrika ya Mashariki kwa kuridhia Itifaki hii, kwa heshima na unyenyekevu mkubwa naomba Waheshimiwa Wabunge wenzangu wakubali Bunge lako Tukufu liridhie Itifaki hii.

Mheshimiwa Spika, naomba sasa kusoma Azimio la Bunge la kuridhia Itifaki inayoongoza ufanyaji wa maamuzi katika Baraza la Mawaziri la Jumuiya ya Afrika ya Mashariki:-

KWA KUWA tangu kuanzishwa kwa Jumuiya ya Afrika ya Mashariki mwaka 1999 kumekuwepo makubaliano mbalimbali kati ya nchi wanachama wa Jumuiya hiyo;

NA KWA KUWA mojawapo ya makubaliano hayo ni yale yanayohusu taratibu na kanuni mbalimbali zinazoongoza Baraza la Mawaziri wa Jumuiya ya Afrika ya Mashariki katika kufanya maamuzi na mapendekezo kwa Wakuu wa nchi wanachama wa Jumuiya hiyo;

NA KWA KUWA kama sehemu ya kutekeleza azma hii mnamo tarehe 21 Aprili, 2001 Mawaziri wanahusika na kufanya maamuzi ya Baraza la Mawaziri walitia saini Itifaki inayoongoza ufanyaji wa maamuzi ya Baraza la Mawaziri ya Jumuiya ya Afrika ya Mashariki;

NA KWA KUWA Itifaki hii ina lengo la kuimarisha miundombinu na kuzipa Asasi za Jumuiya hiyo ikiwemo Baraza la Mawaziri nguvu ya kisheria ya kufanya maamuzi muafaka yanayohusu maendeleo ya Jumuiya hiyo;

NA KWA KUWA nia ya nchi wanachama ya Jumuiya ya Afrika ya Mashariki ni kuweka misingi ya kisheria itakayosaidia katika kuboresha maamuzi ya Baraza la Mawaziri kwa kufuata sheria, kanuni na taratibu kama zilivyoainishwa katika makubaliano.

NA KWA KUWA Serikali tatu za nchi wanachama wa Jumuiya ya Afrika ya Mashariki zimeazimia kutekeleza matakwa ya Ibara Na. (9),(13),(14),(15),(16) ya Mkataba uliyoainisha Jumuiya ya Afrika ya Mashariki ambayo mmojawapo ya matakwa

hayo ni kupendekeza katika Baraza la Mawaziri la Jumuiya hiyo au chombo cha juu kitakachoundwa na Marais wa nchi tatu za Jumuiya;

KWA HIYO BASI kwa kuzingatia umuhimu na manufaa ya Itifaki hii, Bunge hili katika Mkutano huu wa Kumi na Saba na kwa mujibu wa Ibara ya 63 (3)(e) ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977, linaazimia kwamba makubaliano ya nchi za Jumuiya ya Afrika ya Mashariki kuhusu Itifaki inayoongoza ufanyaji wa maamuzi wa Baraza la Mawaziri wa Jumuiya ya Afrika ya Mashariki yaani *The Protocol on Decision Making by the Council of Minister of the East Africa Community*, yaridhiwe.

Mheshimiwa Spika, naomba Bunge lako Tukufu sasa liridhie rasmi Itifaki hiyo na naomba kutoa hoja. (*Makofi*)

WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Spika, naafiki.

(*Hoja ilitolewa iamuliwe*)

MHE. HASHIM A. Z. SAGGAF (k.n. y. MHE. DR. WILLIAM F. SHIJA - MWENYEKITI WA KAMATI YA MAMBO YA NCHI ZA NJE): Mheshimiwa Spika, maoni ya Kamati ya Bunge ya Mambo ya Nchi za Nje kuhusu Azimio la Bunge Kuridhia Itifaki inayoongozwa ufanyaji wa maamuzi katika Baraza la Mawaziri la Jumuiya ya Afrika Mashariki (*The Protocol on Decision Making by the Council of Ministers of the East African Community*).

Mheshimiwa Spika, awali ya yote napenda nichukue fursa hii kukushukuru kwa kunipa nafasi hii ili nitoe maoni ya Kamati. Kwa mujibu wa Kanuni za Bunge Na. 70(2) Kanuni za Bunge Toleo la mwaka 2004 sasa naomba kuwasilisha maoni ya Kamati ya Bunge ya Mambo ya Nchi za Nje baada ya kukamilisha kazi ya kufikiria Azimio kuhusu Itifaki na utaratibu wa maamuzi katika Baraza la Mawaziri la Jumuiya ya Afrika Mashariki uliowasilishwa mbele ya Kamati tarehe 9 Novemba, 2004.

Mheshimiwa Spika, kuanza tena kwa Jumuiya hiyo kumezingatia makubaliano mbalimbali kati ya nchi wanachama wa Jumuiya hiyo. Moja ya makubaliano hayo ni yale yanayohusu taratibu na kanuni mbalimbali zinazoongoza Baraza la Mawaziri wa Jumuiya ya Afrika Mashariki katika kufanya maamuzi na mapendekezo kwa wakuu wa nchi wanachama wa Jumuiya hiyo. Hii ndio maana Mheshimiwa Waziri amaleta Azimio hili kwa lengo la kuridhiwa na Bunge maeneo mengine ya makubaliano yako katika Itifaki mbalimbali ambazo zitaridhiwa na Bunge hatua kwa hatua kama ile Itifaki ya ushuru wa forodha ilivyoridhiwa hivi karibuni na Bunge lako Tukufu.

Mheshimiwa Spika, tulifahamishwa pia na Mheshimiwa Waziri kwamba mnamo tarehe 21 Aprili, 2001 Mawaziri wanaohusika na ufanyaji maamuzi ya Baraza la Mawaziri walitia saina Itifaki inayoongoza ufanyaji maamuzi ya Baraza la Mawaziri la Jumuiya ya Afrika Mashairiki kwa lengo la kuimarisha miundombinu na kuzipa asasi za

Jumuiya hiyo likiwemo Baraza la Mawaziri nguvu ya kisheria ya kufanya maamuzi muafaka yanayohusu maendeleo ya Jumuiya ya Afrika Mashariki.

Mheshimiwa Spika, kwa mantiki hiyo basi Kamati yangu inaunga mkono kuletwa kwa Azimio hili linaloongoza ufanyaji maamuzi ya Baraza la Mawaziri wa Jumuiya ya Afrika Mashariki. Lakini Kamati yangu ina maoni yafuatayo:-

(i) Azimio hili halijaonyesha wazi wazi mahusiano ya maamuzi ya Baraza la Mawaziri na utendaji kazi wa Bunge la Afrika Mashariki yaani kwa namna gani Bunge litahusishwa katika mtiririko wa maamuzi hayo. Ni maoni ya Kamati kwamba maamuzi yatakayotolewa na Baraza la Mawaziri lazima yawasilishwe Bungeni kwa majadiliano. Maamuzi ambayo Kamati inaonyesha wasiwasi ni baadhi ya yale yanayoainishwa katika kifungu cha 2(1) ya Itifaki yenyewe yaani kutoa wanachama wa muda yaani *observer status* ya jumuiya zisizokuwa za Kiserikali, kuanzishwa kwa Kamati yote kama inavyoelekezwa na Mkataba wa Jumuiya ya Afrika ya Mashariki marekebisho ya Mkataba wa Jumuiya ya Afrika ya Mashariki, kupishwa au kufanya mabadiliko yoyote kwenye Itifaki na mwisho kujiunga kwa wanachama wapya na kufukuzwa kwa uanachama.

(ii) Kamati inashauri pamoja na mfumo ulipo kwa asasi za Jumuiya ya Afrika Mashariki zinatoa madaraka makubwa ya maamuzi kwa vyombo kama vile wakuu wa nchi assemble na Baraza la Mawaziri yaani *Council of Ministers*. Lakini msingi mkubwa tuliojiwekea hapa kwa mwenendo wa Jumuiya mpya ya Afrika ya Mashariki ni kuegemea matakwa ya watu yaani *people center community*, tafsiri ya kuegemea watu ni ile itakayoshirikisha Bunge kwa maamuzi kwa niaba ya watu wa Afrika Mashariki.

Kwa maana hiyo pamoja na Kamati kukubaliana na pendekezo la Azimio hili tunawashauri Mawaziri watakaohusika na utekelezaji wa utaratibu unaopendekezwa hapa wajizuie kutwa madaraka makubwa bila ya kushauriana na Wabunge wa Jumuiya ya Afrika Mashariki ambao wako kwenye chombo kinachotambulika na kuwawakilisha wananchi wa Jumuiya nzima.

Mheshimiwa Spika, mwisho nawashukuru sana Waheshimiwa Wajumbe wa Kamati yangu kwa kujadili Mkataba huu. Uelewa na uzoefu wao katika masuala ya Jumuiya ya Afrika Mashariki na masuala ya Kimataifa umesaidia sana kuboresha maamuzi maoni ya Kamati na kuisaidia Serikali.

Naomba nitumie nafasi kuwatambua Wajumbe wa Kamati ambao ni Mheshimiwa Dr. William Shija, Mwenyekiti ambaye nimesimama hapa kumwakilisha, Mheshimiwa Peter Kabisa ambaye ni Makamu Mwenyekiti, Mheshimiwa Dr. Zainabu Gama, Mheshimiwa Ussi Yahaya Haji, Mheshimiwa Rhoda Kahatano, Mheshimiwa Hassan Kigwalilo, Mheshimiwa Parseko Kone, Mheshimiwa Hadija Kusaga, Mheshimiwa Bernard Membe, Mheshimiwa Adelastella Mkilindi, Mheshimiwa Ali Ameir Mohamed, Mheshimiwa Benson Mpyesa, Mheshimiwa Profesa Juma Mikidadi, Mheshimiwa Paul Ntwina, Mheshimiwa Lazaro Nyalandu, Mheshimiwa Richard Ndas, Mheshimiwa Hadija Saleh Ngozi, Mheshimiwa Mwaka Abrahaman Ramadhani, Mheshimiwa Khalifa

Suleiman Khalifa, Mheshimiwa Charles Makongoro Nyerere na mwisho mimi mwenyewe Hashim Saggaf, Mbunge wa hapa Dodoma Mjini.

Naishukuru pia Ofisi ya Kaimu Katibu wa Bunge kwa kuihudumia Kamati vizuri wakimo Makatibu wa Kamati hii, Ndugu Lawrance Makigi na Ndugu Angumbwike Ng'wavi, ambao wamekuwa makini katika kufuatilia maoni ya Kamati na kuandaa taarifa hii mapema.

Mheshimiwa Spika, Kamati inampongeza Mheshimiwa Waziri kwa hoja yake na tunaunga mkono hoja. Pia nawatakiwa nikianza na wewe mwenyewe Mheshimiwa Spika, pamoja na Waheshimiwa Wabunge wote heri baraka na nafaka za *Iddi El-fitir*, Noeli na mwaka mpya na Mungu atupe amani, afya na furaha.

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati naomba kuwasilisha. Ahsante. (*Makofi*)

MHE. JANETH E. MASHELE (k. n. y. MHE. KHALIFA SULEIMAN KHALIFA - MSEMAJI WA UPINZANI KWA WIZARA YA MAMBO YA NJE NA USHIRIKIANO WA KIMATAIFA): Maoni ya Upinzani kuhusu Azimio la Kuridhia Itifaki kuhusu Baraza la utoaji maamuzi (*The Protocol on Decision Making by the Council Ministers of the East African Community*).

Mheshimiwa Spika, awali ya yote napenda kuchukua nafasi hii kukushukuru kwa kunipa nafasi hii kutoa maoni ya Kambi ya Upinzani kwa mujibu wa Kanuni ya Bunge kifungu cha 43 (5)(b)(c) na kifungu cha 81 (1) Toleo la mwaka 2004.

Mheshimiwa Spika, pamoja na maelezo ya Mheshimiwa Waziri kuhusu Baraza la Mawaziri ni kweli zana ya chombo chenyewe inaeleweka lakini bado husiano wa moja kwa moja wa Baraza hilo la Bunge hili bado haujaeleweka wazi.

Mheshimiwa Spika, hivi pamoja na kuwepo chombo hicho kikuu kungekuwa na ubaya gani nchi husika kuteua Mawaziri maalum wa kushughulikia Jumuiya ya Afrika Mashariki, kama ambavyo tayari Kenya na Uganda wameshateua ikiwa ni pamoja na lengo la kuleta ufanisi wa Jumuiya hii mpya basi hoja kuwa karibu nayo na kuangalia kila kitu kinachotendeka ni ya msingi sana. Maendeleo ya kweli hutokana na umakini wa wadau katika Jumuiya yoyote ile.

Mheshimiwa Spika, kwenye kifungu cha 2 (b) kinachohusu kutunga kanuni na taratibu za fedha na kifungu cha 3, Kambi ya Upinzani inaona ni bora kwanza Azimio la kutoa maamuzi likaendana na kanuni na taratibu za Mabunge ya nchi husika kwani kutokana na mambo yalivyo sheria zinazotungwa na nchi husika ndizo sheria mama na kanuni mama Bunge la Afrika Mashariki linapitisha sheria kwanza kuangalia sheria mama za nchi husika.

Hivyo basi, kabla ya Baraza hili kuwa na maamuzi ya mwisho yanayo *over rule* maamuzi yaliyofikiwa katika vyombo vya ndani ya nchi, mwanachama kunaweza kusababisha mtafaruku kwenye nchi husika. Nadhani cha kuangalia ni wapi kwenye

maslahi ya wengi zaidi ya miongoni mwa nchi wanachama na maamuzi ya Baraza yazingatiwe maslahi ya wengi na siyo ya kisiasa katika sura ya ulimwengu.

Mheshimiwa Spika, kifungu cha kwanza Ibara ya 4 inayosema kuwa maamuzi ya Baraza yatakuwa kama sheria kwa nchi mwanachama. Tunazidi kutahadharisha hili linaweza kuwa ni hatari kwa nchi kwani tutaachia *Council* kuchukua kazi hiyo na kutoa mwongozo.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwasilisha kwa niaba ya Msemaji Mkuu wa Upinzani Wizara ya Mambo ya Nje na Ushirikiano wa Kimataifa Mheshimiwa Khalifa Suleimani Khalifa, ahsante.

MHE. DR. WILLBROD P. SLAA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi, naomba nitumie dakika tano hiyo vizuri kabisa kwanza kwa kumshukuru Mheshimiwa Waziri kwa kutuletea Azimio hili.

Mheshimiwa Spika, Azimio hili ni muhimu sana kwa sababu tunaletewa mambo ambayo ni mazito kwelikweli. Maamuzi yanayotakiwa kufanywa na Mawaziri ni maamuzi yanayohusu nchi zetu yanahusu wananchi wetu, yanahusu maslahi ya Mataifa yetu. Sasa hoja na wasiwasi wangu ni kwamba si vema Mawaziri hawa wakachukua majukumu haya makubwa pekee yao bila kushirikisha Bunge la Afrika Mashariki lakini sio Bunge tu kuna maswali ambayo nadhani ni muhimu wakapaswa kuwashirikisha na wananchi wenyewe wa Afrika Mashariki.

Mheshimiwa Spika, natoa mfano hapa wenzetu kama mlivyosikia kwenye vyombo vya habari hivi karibuni tunazungumzia sasa suala la kuwa na umoja wa Afrika au Shirikisho la Afrika Mashariki yenyewe. Kwa hiyo, hili ni suala zito lakini tukitazama kwa wenzetu wa nchi zilizoanzisha kitu kama hiki wanaenda kwenye *referendum* mpaka ya wananchi wenyewe sisi katika kifungu cha kwanza cha *G Police Decisions* pamoja na *H decisions what you will be recommended to the summit* inaelekea tunaweza kufanya haya maamuzi makubwa bila kushirikisha hata mabunge yetu, bila kushirikisha Bunge la Afrika Mashariki na bila kushirikisha wananchi wetu.

Ningependa kutoa tahadhari kabisa kwamba haya maamuzi mazito yasiishie kwa Mawaziri, yasiishie kwa Bunge la Afrika Mashariki, yasiishie kwa Bunge letu, yaweze kufika mpaka kwa wananchi ili tusirudi kwenye yaliyotokea mwaka 1977 Bunge hili na Jumuiya hii Afrika Mashariki isiwe tena jumuiya ya viongozi pekee bila kuwa jumuiya ya wananchi wenyewe.

Mheshimiwa Spika, la pili ambalo naliona ni hili ambalo wenzetu pia wamelisema katika Kamati lakini pia wamelisema katika Kamati lakini pia hata katika kambi ya upinzani kwamba sasa wakati umefika wa kuwa na mawaziri wa kudumu katika baraza hili. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, maamuzi yanayofanywa ni mazito sana tukiachia kazi hii kwa kubahatisha ni kwamba tunafanya kazi ambayo kwa kweli haitakuwa na manufaa kwa nchi yetu na mfano umeshaanza kutokea maamuzi mengi yamefanyika kutoka 2001

leo ndio tunaletewa miaka minne baadaye au mitatu baadaye maazimio ya kuruhusu maamuzi haya yafanywe na Baraza la Mawaziri. Hili ni kwa sababu kwa muda tumekuwa hatuna chombo cha kudumu kama Baraza la Mawaziri la kudumu ambalo linafanya kazi hii.

Kwa hiyo, mimi ningesisitiza kabisa kwamba Serikali yetu sasa ifikie mahali iteue mawaziri au Waziri kwa ajili ya kazi hii peke yake ili maamuzi mazito yanapofanyika tuwe na mtu na anayeyafuatilia kwa karibu kabisa.

La tatu katika hilo ni kwamba sio tu maamuzi ni mazito lakini vilevile hata Miswada inayopitishwa inataka utekelezaji kama tunavyofanya kwenye Baraza la Mawaziri la nchi inahitaji usimamizi wa karibu kila siku. Sasa tunapoacha kitu hiki kikawa ni Waziri ana shughuli zake nyingi lakini wakati wa mkutano hata wakati mkutano tumeambiwa mara nyingi kwamba mawaziri wameshindwa kufika kwa ajili ya kazi sio kwa sababu ya uzembe. Wanafanya kazi nzuri sana kwa ajili ya nchi zetu, wanafanya kazi nzuri sana za Kimataifa lakini wanashindwa kufanya ile kazi kwa sababu wakati wanapotakiwa wako kwenye shughuli nyingine muhimu.

Mheshimiwa Spika, tungeomba kazi hii sasa Serikali yetu iweke
uzito na maazimio haya mazito yaweze kufanyiwa kazi kwa uzito unaostahili.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo naomba niunge mkono hoja lakini naomba Serikali yetu iweke mkazo katika haya maoni mawili.

MHE. HERBERT J. MTANGI: Mheshimiwa Spika, nachukua nafasi hii kwanza kukushukuru kwa kunipa nafasi ili na mimi niweze kuchangia hasa katika Azimio hili la utoaji wa maamuzi wa Baraza la Mawaziri wa Jumuiya ya Afrika Mashariki.

Mheshimiwa Spika, kama tunataka kufahamu maana na sababu muhimu ya kuwa maamuzi haya ni lazima tujiulize historia ya huko tulikotoka kwa sababu huko tulikotoka, hapa tulipo na huko tunakokwenda ndio kunakochangia kwa kiasi kikubwa kufanya maamuzi haya ya kuunda chombo kama hiki na utaratibu kama huu.

Kwanza nchi zetu zilitawaliwa na Wajerumani, Waingereza, Waarabu na katika Afrika Mashariki Waingereza wakajumuisha nchi zetu tatu tukawa na nchi chini ya ukoloni ambayo ni Kenya, Uganda na Tanzania. Kwa hiyo, tukawa na sarafu za pamoja, tukawa na taasisi mbalimbali za posta na simu, taasisi za bandari, reli na kadhalika. Zote zikafanya kazi kama nchi moja. Baada ya kupata Uhuru tukaanza sisi wenyewe kuanza kuibomoa Jumuiya na umoja ule kwa kuanza kuwa na sarafu katika kila nchi za Afrika Mashariki. Huu ndio uliokuwa mwanzo wa mwelekeo wakuanza kuvunja ushirikiano tulikuwa nao. Sarafu kila mkuu wa nchi akataka sura yake ionekane katika noti.

Mheshimiwa Spika, sasa baada ya hapo tukafika mahali sasa tukaanza kufikiria zile taasisi zetu bado zilikuwa zinafanya kazi vizuri tukaanza kufikiria namna ya kuanza kuzimega na hapa lazima niseme ukweli kwamba wenzetu wa Kenya walishiriki sana

katika kuivunja iliyokuwa Jumuiya ya Afrika ya Mashariki. Sasa waliivunja kwa sababu gani waliivunja kwa sababu ya tamaa tu walizokuwa nazo na kulikuwa na utaratibu gani ambao waliutumia katika kuivunja Jumuiya ya Afrika Mashariki hapakuwa na utaratibu wowote wa msingi wa maana uliotumika isipokuwa *njonjo style*. Kwa sababu njonjo alikuwa na mamlaka, aliweza kushawishi katika maamuzi mbalimbali ambayo kwa kweli yalitumika katika kuivunja Jumuiya ya Afrika Mashariki.

Sasa azimio letu hili linatuwekea msingi wa kufanya maamuzi yanayohusu Jumuiya ya Afrika Mashariki ili tunapofika mahali sasa tunaona atuwezi kuendelea basi tunamfumo wa kisheria ambao tunapashwa kuufanya katika kufanya maamuzi ili yaweze kunufaisha nchi zetu za Jumuiya ya Afrika Mashariki na kuachana na utaratibu wa njonjo style ambao ndio uliotumika katika kuivunja Jumuiya ya Afrika Mashariki iliyokuwa jumuiya moja yenye uwezo mkubwa sana katika bara la Afrika. Leo tungekuwa mbali sana kama tusingeivunja Jumuiya ile leo tungekuwa tumekwisha kufikia katika hatua ya kuwa na Shirikisho la Afrika la Mashariki lakini tumerudi nyuma, tumerudi nyuma sana. Tulikuwa na *Airlines* ambazo zilikuwa zina-save Jumuiya ya Afrika Mashariki, tulikuwa na ndege inayoitwa *Alliance* nani alifanya maamuzi ya kuvunja utaratibu wa taasisi ya Shirika lile la ndege ni bodi kweli ya hilo Shirika la ndege. Lakini bodi hizi zilisahau kitu kimoja, bodi zilisahau kwamba *interest* ya *Alliance Airlines* ilikuwa inaelekea kwenye Jumuiya ya Afrika Mashariki na si kama chombo cha watu wachache au bodi iliyokuwa imeundwa peke yake tulisahau interest za watu waliokuwa wengi wa Jumuiya ya Afrika Mashariki.

Mheshimiwa Spika, sasa tunaunda Jumuiya ya Afrika Mashariki katika mpango ambao mimi nauona kama ni *scientific, scientific approach* na tunapokuwa na utaalum huu wa kisayansi maana yake lazima tuwe na vyombo vya kisayansi vitakavyo tusaidia.

Mheshimiwa Spika, naunga mkono hoja. Ahsante. (*Makofi*)

WAZIRI WA MAMBO YA NJE NA USHIRIKIANO WA KIMATAIFA:
Mheshimiwa Spika, naomba niwashukuru Wabunge wenzetu wanne ambao napata nafasi ya kuchangia hoja hii hapa Bungeni kwanza ni Mheshimiwa Hashim Saggaf, Mbunge wa Dodoma Mjini ambaye amechangia kwa niaba ya Kamati ya Mambo ya Nje, Mheshimiwa Janeth Mashele ambaye amechangia kwa niaba ya Kambi ya Upinzani, Mheshimiwa Dr. Willbrod Slaa, Mbunge wa Karatu na Mheshimiwa Herbert Mtangi, Mbunge wa Muheza.

Mheshimiwa Spika, niwashukuru Waheshimiwa Wabunge wote kwa ushauri mzuri walioutoa. Kama kawaida ya Wabunge wamekuwa wanatusaidia kila wakati kutuimarisha na sisi tunawaambia kwamba yale yote mazuri waliyotushauri tutukwenda kuyafanyia kazi.

Mheshimiwa Hashim Saggaf, ameelezea tu kwamba azimio hili alijaonyesha waziwazi wa Bunge la Afrika Mashariki na Baraza kadhalika Mheshimiwa Janeth Mashele naye amelizungumzia hivyo hivyo Mheshimiwa Dr. Willbrod Slaa, naye amelisisitiza.

Mheshimiwa Spika, nataka kukuhakikishia kwamba Mkataba umeainisha vizuri mamlaka, madaraka, kazi na wajibu wa kila asasi ya jumuiya na hakuna mgongano kadhalika mkataba umeeleza vizuri sana maeneo ya kuingiliana ya maingiliano imeeleza vizuri maeneo ya uhusiano yako mambo yanayoamuliwa na Baraza la Mawaziri ambayo lazima yafikishwe kwenye Bunge kama vile Bajeti ya Jumuiya, yako mambo lazima yafikishwe kwenye vikao vya wakuu wa nchi, yako mambo yanapelekwa kwenye *secretariat* na yako maamuzi yanayofanywa ambayo ni kwa ajili ya Bunge lenyewe na yako maamuzi yanayofanywa kwa ajili ya Mahakama.

Kwa hiyo, hakuna mahali ambapo hivi kuna migongano lakini si kwamba kila jambo ni lazima liende kwenye Bunge yako mambo yatakwenda na yako mambo yatakwenda kwenye maeneo mbalimbali. Kwa hiyo, hili nilitaka kuwatoa hofu kwamba wasiwe na hofu nalo hakuna matatizo na hiyo inajibu ile hoja kwamba Bunge hili ni Baraza la Mawaziri labda lina mamlaka makubwa mno ya uamuzi hivyo na kikao cha wakuu wa nchi kina mamlaka makubwa mno, hapana. Kuna mgawanyo mzuri na pale ambapo Bunge linastahili kuhusishwa, linahusishwa, pale ambapo Mahakama inastahili kuhusishwa inahusishwa ipasavyo.

Mheshimiwa Spika, kumekuwepo rai kwamba ni vizuri kuteua Mawaziri Maalum kwa ajili ya kushughulika na Jumuiya ya Afrika Mashariki ni wazo zuri na mimi naamini ipo siku litafikia hapo na hasa pale ambapo shughuli zenyewe za jumuiya zitakapokuwa zimeongezeka na kuchanganya. Hivi sasa baada ya *customs union* kuanza mimi nadhani shughuli zitakuwa zimeongezeka sana. Hata Kenya ambayo wanaona ni vizuri waelewe Kenya hakuteuliwa Waziri wa Jumuiya ya Afrika Mashariki ameteuliwa Waziri wa *Regional Cooperation* anajumuisha *COMESA* anashughulika na *IGADI*, anashughulika na Jumuiya ya Afrika Mashariki na ndio maana katika kikao cha Bunge kile kilichopita Waziri huyu hata kikao chake cha kwanza akashindwa kuja kwa sababu alikuwa kwenye kikao cha *IGADI*, wanazungumzia tatizo la kumalizia Mkataba wa Somalia.

Kwa hiyo, nasema itafika wakati tutafikia huko na mimi naamini muda huo si mrefu kutoka sasa. Kanuni na sheria ziwiane na sheria za nchi wanachama hatari kuchukua mamlaka ya nchi ambapo sheria za nchi ndio sheria mama.

Mimi nasema maamuzi haya tunayafanya sisi wenyewe Serikali za nchi zetu tatu ndio zinazoshiriki kwenye maamuzi na wanasheria wakuu wa nchi zetu tatu ndio washauri wakuu. Kwa hiyo, kila kinachopendekezwa hapa uwiano mzuri umekwisha angaliwa kwa hiyo, haitapata itokee kwamba kuna sheria itakayotungwa pale ambayo ina migongano na sheria za nchi. Lakini tumekubaliana kwamba kile chombo chetu kikuu tukifanya maamuzi kwa pamoja pale ni lazima pia sheria zetu ziwezeshe maamuzi yale kutekelezwa na maana ya kuridhia hapa Bungeni ndio pia kutoa nguvu hiyo ya kisheria ya yale maamuzi yaweze kutekelezwa na nchi wanachama kwa maamuzi yanayoamuliwa pale yaweze kupata nguvu ya kutekelezwa katika nchi wanachama.

Kwa hiyo, kuna uwiano mzuri na ulinganifu mzuri ambao umewekwa maslahi ya wengi yazingatiwe ndio msingi wakati wote unaongoza jumuiya na hili nalo linakwenda

pamoja na hilo la Mheshimiwa Dr. Willbrod Slaa, kwamba tunaweza kufanya maamuzi mazito bila kuhusisha wananchi mimi sidhani kwamba tutafanya hivyo hata maamuzi ya kutoka kwenye ushirikiano kuja kwenye jumuiya tuliyafanya kwa kuhusisha watu. Tulikuwa na mwaka mzima wa mazungumzo, watu wametoa michango yao kwenye magazeti, kwenye vyombo vya habari, kwenye makongamano, kwenye asasi zao za *ki-professional*, kwa hiyo, hilo litazingatiwa na mimi naamini kabisa kwamba jambo kubwa kama kuingia kwenye shirikisho haliwezi kuwa ni jambo la *board room* tu kwamba umekaa pale Baraza la Mawaziri linasema ndiyo, wakuu wa wananchi wanasema ndiyo, wanasheria wakuu wanasema sawa sawa.

Mimi nadhani ni jambo hatimaye litakuja tu kwa watu kuamua kwa sababu hapa mnaamua ku-*match sovereignty* sio jambo dogo nadhani kwa Mheshimiwa Dr. Willbrod Slaa, nimemaliza.

Mheshimiwa Herbert Mntangi, amezungumzia tu matumaini kwamba Azimio hili litasaidia kupunguza hatari za kuzuka watu ambao wanaweza kusababisha Jumuiya kufa.

Mimi nadhani nia hiyo pengine sio sahihi sana kusema kwamba Jumuiya ukalaumu Kenya peke yake kwa kufa kwa Jumuiya. Yako mambo mengi yaliyouwa Jumuiya na kila mmoja wetu katika nchi zetu tatu anao mchango wake. Kwa hiyo, mimi nasema vizuri hili tuliweke sawa ili lisije ikaonekana kwamba Bunge la Tanzania lailaumu Kenya kwa kufa Jumuiya. Mimi nasema hiyo ni mojawapo ya sehemu lakini iko michango ambayo sisi wote tumechangia katika kufika kwenye uamuzi huo.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo nawashukuru tena Waheshimiwa Wabunge wezangu wale wote tunaotoka hapa nawatakia *Idd Mubarak*. Naomba kutoa hoja. (*Makofi*)

WAZIRI WA USHIRIKA NA MASOKO: Mheshimiwa Spika, naafiki.

(Azimio la Kuridhia Itifaki inayoongoza Utoaji wa Maamuzi ya Baraza la Mawaziri wa Jumuiya ya Afrika Mashariki liliridhiwa na Bunge)

*(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na Kuafikiwa)*

SPIKA: Kwa menejimenti ya kisayansi sasa hatuna kazi nyingine ya kufanya nakuuliza Katibu unasemaje?

ND. JAPHET SAGASII - KATIBU MEZANI: Mheshimiwa Spika, naomba kutoa taarifa kwamba shughuli zilizopangwa kwa ajili ya Mkutano huu wa Kumi na Saba sasa zimemalizika.

SPIKA: Vizuri, *Sergeant-At-Arms* atapiga kengele ili Waheshimiwa Wabunge walioko nje wajue kwamba sasa tumefikia hatua ya kufunga Mkutano wa Kumi na Saba.

(Hapa kengele ilipigwa ili Waheshimiwa Wabunge walioko nje ya Ukumbi waingie ndani ya Ukumbi wa Bunge)

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, sasa namwita Mheshimiwa Waziri Mkuu atoe hoja ya kuahirisha Mkutano wa Kumi na Saba wa Bunge. Mheshimiwa Waziri Mkuu.

WAZIRI MKUU: Mheshimiwa Spika, Mkutano wa Kumi na Saba wa Bunge lako Tukufu, umefikia mwisho wa shughuli zake. Katika Mkutano huu jumla ya maswali 131 na mengine mengi ya nyongeza ya Waheshimiwa Wabunge yamejibiwa na Serikali. Katika majibu ya maswali hayo Serikali imetoa maelezo na ufafanuzi wa masuala mbalimbali yanayohusu juhudi za Serikali za kusaidiana na wananchi ili kufikia malengo yetu ya kuboresha maisha yao na kuinua viwango vya utoaji wa huduma pamoja na kuondoa kero zao mbalimbali. Ni mategemeo ya Serikali kuwa majibu ya maswali ya Waheshimiwa Wabunge, yatakuwa kichocheo zaidi kwa Waheshimiwa Wabunge kuongeza juhudi zao katika kukamilisha majukumu ya kipindi chao cha Ubunge ambacho kinakaribia ukingoni. Katika Mkutano huu vile vile Maazimio 22 na Miswada 6 ilipitishwa.

Mheshimiwa Spika, Bunge lako Tukufu limepitisha Muswada wa Sheria ya Taifa ya Uwezeshaji wa Kiuchumi wa mwaka 2004. Sera zetu mbalimbali na Dira ya Taifa ya Maendeleo (2025) yote kwa pamoja yana lengo la kuweka mazingira yatakayomwezesha Mtanzania popote nchini kupambana na umaskini. Jukumu la Serikali ni kuweka mazingira mazuri ya mwananchi kujiletea maendeleo na kuondokana na umaskini. Kazi zilizofanywa na Serikali muda wote ni hiyo ya kuweka mazingira ambayo fursa zimejengwa za kuwawezesha wananchi kujiletea maendeleo.

Uwezeshaji wa wananchi ni pamoja na kuongeza nafasi za elimu na hivyo kupanua wigo wa mapambano dhidi ya ujinga. Pamoja na juhudi hizo za Serikali za kuboresha sekta za elimu, afya, ujenzi, mawasiliano na kadhalika, bado jukumu la kupambana na umaskini linaanzia kwa mwananchi mwenyewe, kazi kubwa ambayo itabidi tuendeleo kuifanya kwa juhudi kubwa ni kutoa elimu kwa wananchi kuhusu fursa mbalimbali zinazojitokeza na namna wanavyoweza kunufaika nazo. Tumefanya kazi kubwa katika kuweka misingi imara ya kiuchumi katika ngazi za uchumi mpana, misingi hii ndio inayowezesha na inayoendelea kuwezesha uchumi wetu kukua kwa viwango vya kuridhisha. Kazi kubwa basi sasa na ambayo Muswada wa Sheria ya Taifa ya Uwezeshaji itatumika kutoa mchango mkubwa ni kuyafanya mafanikio hayo katika ngazi ya Taifa kuwafikiwa wananchi mmojammoja na katika makundi yao.

Mheshimiwa Spika, lengo la sheria hii ya uwezeshaji ni kuwasaidia Watanzania walio wengi kushiriki katika uchumi wa nchi yao. Hata hivyo isidhaniwe kuwa Serikali labda itagawa fedha kwa wananchi ili kuwawezesha. Serikali itatengeneza fursa zenye kuvutia na zenye upendeleo fulani, ili wale watakao kuwa tayari kutumia fursa hizo wanufaika.

Aidha fursa hizo sio katika biashara pekee yake, bali katika maeneo yote muhimu ya uchumi wetu na kwa mantiki hii kilimo kwa maana pana itapewa kipaumbele sana. Wakulima watakaotumia fursa hizo nao watanufaika.

Mheshimiwa Spika, Bunge lako Tukufu limeridhia Itifaki kuhusu Uanzishwaji wa Umoja wa Forodha katika Jumuiya ya Afrika Mashariki. Hii ni hatua muhimu sana katika kupanua na kulifanya soko letu kuwa moja, kuridhiwa kwa Itifaki hii kunatoa changamoto kubwa kwetu Watanzania kujidhatiti kwa nguvu zaidi, ili tuweze kuwa washiriki kamili katika soko hili. Serikali inatekeleza wajibu wake wa kuweka mazingira mazuri yatakayo yawezesha wafanyabiashara na wawekezaji wa ndani ya nchi yetu kutengeneza bidhaa na kuuza kwenye soko hili. Naelewa wasiwasi wa baadhi ya Watanzania kuhusu uwezo wetu wa kumudu ushindani. Katika mazingira ya leo ya utandawazi hatuwezi kujitenga na kujitoa katika mduara wa utandawazi na ushindani. Tupo ndani ya mduara huo na hatuna namna ya kukwepa kuwa washiriki, ni wajibu wetu kutumia fursa zinazotolewa na Jumuiya ya Afrika Mashariki kupata uzoefu na kuwa washiriki kamili wa soko pana zaidi.

Mimi nina amini Watanzania tunayo nafasi sawa na wenzetu wa Kenya na Uganda kama sio nafasi nzuri zaidi, tutumie raslimali nyingi zaidi tulizonazo. Hatuwezi kujisifia raslimali nzuri zaidi za ardhi kwa ajili ya kilimo, mifugo mingi Bahari, Maziwa na Mito mikubwa, Madini mengi vivutio vingi zaidi vya watalii na kadhalika, halafu wakati huo huo tunaogopa ushindani. Wanaotakiwa kuwa na wasiwasi ni wale tunaowazidi kwa rasilimali na sio sisi, tunachotakiwa ni kufanya kazi kwa tija kubwa zaidi na kutumia fursa za masoko mapana yanayojengeka na kuacha kuogopa. Soko la Afrika Mashariki ni fursa nzuri na sio kitanzi cha uchumi wetu.

Mheshimiwa Spika, Bunge lako Tukufu limeridhia vile vile Maazimio ya upanuzi wa baadhi ya Hifadhi za Taifa na kuanzisha Hifadhi mpya ya Taifa ya Kitulo. Hifadhi za Taifa ni maeneo muhimu sana ya nchi yetu katika suala la Hifadhi ya Mazingira. Katika Hifadhi zilizopanuliwa za Arusha, Kilimanjaro kwa mfano kuna vyanzo vya maji kwa ajili ya miji ya Arusha na Moshi na pia kwa wananchi wengi wanaoishi karibu na milima hiyo na hata wale wanaoishi maeneo ya tambarare.

Mheshimiwa Spika, kwa upande wa Kitulo, Hifadhi hiyo ndio chanzo cha Mito na chemichemi nyingi ambazo humwaga maji yake kwenye Bonde la Ruaha lenye vyanzo vya Mito mingi mikubwa nchini. Kwa msingi huo Hifadhi hizo sio muhimu tu kwa kuhifadhi wanyama, ndege na mimea mbalimbali, bali vile vile ndio inayotuhakikishia upatikanaji wa maji kwa sehemu kubwa kwa Wananchi wetu.

Mheshimiwa Spika, Muswada wa Sheria ya Usimamizi wa Mazingira wa mwaka 2004 mara utakapokuwa Sheria, utakuwa kichocheo kwa wadau wote wa Hifadhi ya Mazingira katika kuhakikisha kuwa sote kama Taifa tunachukua hatua zote zinazostahili kulinda na kuhifadhi mazingira yetu. Sote tumekuwa tukisikia taarifa za kupungua kwa vyanzo vya maji nchini kunakosababishwa na uharibifu mkubwa wa Mazingira.

Hivi sasa kwa mfano hali ya Bwawa la Mtera sio nzuri kutokana na kupungua sana kwa maji yanayotiririka kuingia kwenye Bwawa hilo. Kwa hiyo, tunapochukua hatua kama hizi, tunawahikikishia wananchi wengi manufaa ya leo na ya siku zijazo. Napenda kutoa wito kwa wananchi wanaoishi kwenye maeneo yaliyohusika kushirikiana na Serikali na vyomba vingine vinavyohusika katika kulinda na kuhifadhi mazingira.

Aidha, nchi yetu bado ina maeneo makubwa ya ardhi yanayofaa kwa kilimo. Kila uongozi wa Mkoa na Wilaya yenye tatizo hilo una jukumu la kuchukua hatua za kuwasiliana na uongozi wa maeneo yenye ardhi ili kuweza kuandaa taratibu za kuwasaidi Wananchi kwenye shida ya ardhi. Uongozi wa Mikoa ya Kilimanjaro na Tanga ni mfano mzuri wa ushirikiano kwenye suala hili.

Mheshimiwa Spika, katika Mkutano huu vile vile Serikali imeeleza juhudi zinazochukuliwa katika mapambano yetu dhidi ya rushwa. Aidha, Bunge lako Tukufu limetoa ridhaa yake kwa nchi yetu kushirikiana na Jumuiya ya Kimataifa katika kuzuia na kupambana na rushwa. Serikali bado ina nguvu na azma ile ile ya kupambana na rushwa, kuimarishwa kwa taratibu mbalimbali za kiutawala na kisheria kunasaidia sana katika kujenga uwezo wetu wa kupambana na kero hii. Bado hatuwezi kusema kuwa tumetokomeza kabisa rushwa, lakini tumefanya kazi kubwa na nzuri katika vita hii. Wito wangu kwa Watanzania ni kuwa ushiriki wao ni muhimu sana katika kutuwezesha kusonga mbele zaidi kwa kazi kubwa. Serikali itaendelea kuimarisha na kupanua mtandao wa taasisi ya kuzuia rushwa ili kuleta mafanikio zaidi katika vita hii.

Mheshimiwa Spika, Muswada mwingine muhimu ulipitishwa na Bunge lako Tukufu ni Muswada wa Sheria ya Manunuzi katika sekta ya umma wa mwaka 2004. Katika kujenga sekta ya umma inayowajibika zaidi kwa umma na ambayo itatekeleza wajibu wake kwa uadilifu na uwazi, ni vema kuwepo sheria inayosimamia manunuzi katika sekta hiyo. Kutungwa na kuanza kutumika kwa sheria ya manunuzi ya mwaka 2001 kumeanza kujenga utamaduni mpya katika sekta yetu ya umma. Huu ni utamaduni wa kuthamini ushindani kwenye manunuzi ya bidhaa na kazi mbalimbali uadilifu na uwazi katika manunuzi.

Muswada ulipitishwa na Bunge lako Tukufu katika Mkutano huu unatokana na uzoefu uliopatikana tangu mwaka 2001 na utazidi kuisaidia sekta ya umma kuziba mwanya wa rushwa katika manunuzi na kupata bidhaa na kazi zinazolingana na thamani ya fedha zinazolipwa. Aidha, sheria hii itakapoanza kutumika itasaidi sekta ya umma kuwa makini zaidi katika matumizi ya fedha za umma.

Napenda kuwaagiza Maafisa Wahasibu wote kuwa wanao wajibu mkubwa wa kuhakikisha kuwa ununuzi wa bidhaa na utoaji wa kazi unazingatia sheria kikamilifu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, msimu wa kilimo wa mwaka 2004/2005 umeanza. Hali ya mvua za vuli katika baadhi ya maeneo imeanza vizuri ingawa yapo maeneo ambayo mvua hii imechelewa. Katika msimu huu, Serikali imechukua hatua kubwa ya kuhakikisha kuwa mbolea mbalimbali zinazohitajika na wakulima zinafikishwa kote

nchini kwa wakati, hadi mwezi Julai mwaka huu kulikuwepo na jumla ya tani 163,962 za mbolea za aina mbalimbali nchini.

Katika Bajeti ya Serikali ya mwaka 2004/2005 Serikali imetenga jumla ya shilingi bilioni 7.2 ili kufidia sehemu ya gharama za mbolea kama sehemu mojawapo ya fursa ya uwezeshaji. Kwa kuelewa umuhimu wa wakulima kunufaika na unafuu huo, Serikali imeandaa taratibu na miongozo ambayo lazima wakuu wa Mikoa na Wilaya waisimamie kikamilifu ili wakulima wapate mbolea kwa wakati.

Lengo la Serikali kufidia gharama za mbolea ni ili kuongeza tija hususan kwa mazao ya chakula. Wito wangu kwa wakulima wote nchini ni kuwa waongeze kiwango cha matumizi ya mbolea ili kuongeza wingi na ubora wa mazao yao. Kiasi cha fedha kilichotengwa na Serikali kufidia gharama za mbolea ni kikubwa na kwa msingi huo ni wajibu wa wataalam na viongozi kuwasaidi wakulima kuleta mabadiliko katika kilimo chao kwa kuwa nao karibu ili kuelewa matatizo wanayokumbana nayo na kuwasaidia. Wakurugenzi wa Halmashauri zote nchini waandae taratibu za kuwawezesha wataalam wa kilimo na maendeleo ya jamii kuwafikia wakulima vijijini kwa ajili ya kazi hiyo.

Mheshimiwa Spika, kama ilivyoelezwa katika Mkutano wa Bunge la Bajeti, Serikali hivi sasa inaelekeza msisitizo mkubwa sana katika sekta pana ya kilimo. Suala la mbolea nililolieleza ni mojawapo tu ya mikakati hiyo, lakini ipo pia mikakati na mbinu nyingi za kubadili kilimo chetu. Ni lazima tuzingatie matumizi ya teknolojia ya kisasa katika kilimo chetu kama vile matumizi ya mbegu bora, upandaji kwa nafasi, matumizi ya mbolea, madawa na kadhalika.

Aidha, ni lazima Maafisa waenezi yaani *extensional officers* wa kilimo, watafiti na wataalam wengine wajihusishe na kilimo. Wakulima nao kwa upande wao ni lazima wakubali kutumia kilimo cha kisasa ili kupata mapato zaidi. Ni lazima sasa mkulima ajue kuwa kilimo chake ndio biashara yake na hivyo lazima alime ili kupata faida. Waheshimiwa Wabunge, naamini mtakuwa na msaada mkubwa katika eneo hili.

Mheshimiwa Spika, tangu tarehe 7 Oktoba, 2004 zoezi la uandikishaji wapiga kura katika Daftari la kKudumu la Wapiga Kura limekuwa likiendelea. Kanda ya Kusini yenye Mikoa ya Lindi na Mtwara hivi sasa imekamilisha zoezi hili. Matokeo ya zoezi hilo katika wiki tatu za kwanza za uandikishaji yalikuwa mazuri sana. Wananchi wengi walijitokeza na kujiandikisha. Katika kipindi hicho cha wiki tatu Mkoa wa Lindi wapiga kura 342,556 walijiandikisha ambayo ni sawa na asilimia 79 ya lengo, wakati Mkoa wa Mtwara walijiandikisha watu 535,531 ambayo ni sawa na asilimia 84 ya lengo.

Kwa takwimu hizi ni wazi kuwa kumekuwepo na mwitiko wa hali ya juu kwa wananchi kwenye zoezi hili. Hata hivyo, kwa vile Mikoa hiyo ilikuwa ndio ya kwanza kufanya zoezi hilo Tume ya Uchaguzi ilibaini mapungufu kadhaa yaliyojitokeza na kulazimika kuongeza muda wa uandikishaji kwa siku saba zaidi.

Napenda kutumia fursa hii kuwapongeza wananchi wote wa Mikoa ya Lindi na Mtwara kwa kujitokeza kwa wingi kujiandikisha. Wito wangu kwao sasa ni kuwa

watunze shahada zao za kuwatambulisha kama wapiga kura ili waweze kupiga kura mwakani bila wasiwasi. Hivi sasa zoezi hili linaendelea katika Mikoa ya Nyanda za Juu Kusini na taarifa kutoka katika Mikoa hiyo zinaonyesha kuwa zoezi linaendela vizuri. *(Makofi)*

Uandikishaji utaendelea katika Mikoa mingine kufuatana na ratiba kama ilivyopangwa na Tume ya Uchaguzi. Napenda kurudia tena wito niliokwisha utoa kuwa uandikishaji huo wa Daftari la Kudumu la Wapiga Kura ni kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu wa mwakani na chaguzi zingine za ngazi hizo zitakazofuatia. Wananchi wote wenye haki ya kupiga kura wajiandikishe ili waweze kupiga kura mwakani na kila mmoja atunze kitambulisho chake.

Mheshimiwa Spika, sisi viongozi wa kisiasa ni wadau muhimu sana katika zoezi hili, kwa msingi huo tunao wajibu mkubwa wa kuendelea kushiriki kikamilifu kuwahamasisha wananchi ili wale wote wenye sifa za kujiandikisha kuwa wapiga kura wajitokeze kufanya hivyo.

Aidha, naomba nitoe ombi maalum kwa vyombo vya habari. Zoezi hili litaendelea hadi mwezi Aprili, 2005. Kwa msingi huo wao kama waelimishaji na wahamasishaji wa jamii wanao wajibu vile vile tena mkubwa wa kuendelea kuwahimiza wananchi wajiandikishe. Kwa sababu ya muda mrefu wa zoezi hili ipo hatari ya wananchi kujisahau hususan kwenye maeneo ambapo zoezi hilo bado halijaanza.

Napenda kulihakikishia Bunge lako Tukufu na wananchi kwa ujumla kuwa Serikali itaendelea kutoa ushirikiano wa hali ya juu kwa Tume ya Taifa ya Uchaguzi ili iweze kukamilisha zoezi hili kwa ufanisi wa hali ya juu ambao utatuwezesha hatimaye kufanya uchaguzi ulio huru na wa haki mwezi Oktoba, 2005. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, katika Mkutano wa Kumi na Sita wa Bunge lako Tukufu niliahidi kuunda Tume ya kufuatilia matatizo ya walimu nchini ili kuyatatua na vile vile kuishauri Serikali namna ya kuweka utaratibu endelevu wa kutoa huduma bora zaidi kwa walimu.

Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa niliunda Tume hiyo chini ya Uenyekiti wa Mbunge wa Babati Mashariki na Mwenyekiti ambaye pia ni Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Huduma za Jamii, Mheshimiwa Omar Kwaangw'. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Tume hii imepata fursa ya kukutana na wadau mbalimbali wa elimu wakiwemo walimu wenyewe, viongozi wa elimu nchini na baadhi ya viongozi wa maeneo ya kazi ya walimu. Aidha, Tume imekutana na Mawaziri ambao Wizara zao zinahusika sana katika kutoa huduma kwa walimu. Tume pia imetembelea Mikoa na Wilaya zote nchini na kupitia nyaraka mbalimbali zilizowasilishwa mbele yake.

Mheshimiwa Spika, Tume imewasilisha taarifa yake kwangu juzi tarehe 10 Novemba, 2002. Hivyo Serikali itaifanyia kazi taarifa hiyo na kuchukua hatua

zinazostahili haraka iwezekanavyo. Hata hivyo tangu Tume ilipoundwa yapo mambo ambayo yameanza kutekelezwa na mengine yatatekelezwa bila kusubiri uchambuzi wa taarifa yenyewe. Kwa mfano, madai ambayo yalikwishafanyiwa kazi na kuhakikiwa, Serikali imeanza kuchukua hatua mbalimbali ya kuyalipa. Hazina imetenga shilingi bilioni 9.5 na malipo yake yataanza kutolewa mwezi huu wa Novemba, taratibu zikikamilika. Fedha hizo zitalipwa kwa walimu Wilayani kupitia Ofisi ya Mhasibu Mkuu wa Serikali. *(Makofi)*

Kuhusu madai ya malimbikizo ya malipo ya mishahara, hadi mwezi Oktoba, 2004 kiasi cha shilingi bilioni 1.6 kimeshalipwa kwa walimu kupitia malipo ya mishahara ya kila mwezi kupitia Halmashauri za Wilaya na Miji. Lengo la Serikali ni kulipa malipo yote stahili ya walimu katika mwaka huu wa fedha. Kwa kuzingatia hayo, nawaagiza Wakuu wote wa Wilaya nchini wasimamie orodha hii na kupata orodha ya walimu wote kwa majina ambao malipo yao yamehakikiwa na kujiridhisha kuwa wamelipwa stahili zao. Kila Mkuu wa Mkoa atatoa taarifa kwa Waziri Mkuu ya kiasi cha fedha za malipo ya walimu kilichopokelewa na jinsi malipo yalivyofanywa. Malipo hayo yanawahusu walimu wote wa shule za msingi, sekondari na vyuo vya ualimu. Kwa agizo hili, kila Mkurugenzi Mtendaji atatakiwa kila mwezi atoe taarifa kwa Mkuu wa Wilaya yake juu ya fedha zote za elimu zilizotolewa na jinsi zilivyotumika. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, pamoja na kuwa uchambuzi wa taarifa haujafanyika, kuna matatizo ambayo ni wazi yamesababisha kurundikana kwa madai ya walimu. Kuna mambo ambayo ni ya kiutawala tu na ambayo yanaweza kurekebisha na hivyo kuwaondolea walimu kero mbalimbali wanazokumbana nazo.

Mheshimiwa Spika, yapo mambo mengine ambayo yanagusa sheria na mifumo ya uongozi na utawala Serikalini ambayo yanahitaji utafiti zaidi ili kupata njia bora zaidi ya kumhudumia mwalimu. Lakini yapo mambo ambayo yamesababishwa na uzembe na wizi. Baadhi ya masuala yaliyobainishwa na Tume ni kama yafuatayo nikitaja machache tu.

(i) Baadhi ya Halmashauri kutumia fedha zilizotolewa na Serikali Kuu kwa ajili ya malipo ya walimu na kuzitumia kwa ajili ya shughuli nyingine za Halmashauri. Halmashauri zitakazohusika na hili watakatwa fedha hizo na Serikali Kuu na viongozi waliohusika watachukuliwa hatua. *(Makofi)*

(ii) Fedha zilizotolewa kwa malipo ya walimu kuibiwa au kutumiwa kwa maslahi mengine ya binafsi. Hapa wahusika watachukuliwa hatua ikiwa ni pamoja na za kisheria. *(Makofi)*

(iii) Likizo za walimu kulimbikizwa bila kulipwa gharama za likizo hizo.

(iv) Uhamisho holela wa walimu bila kuwa na fungu la kuwalipa malipo ya uhamisho.

Mheshimiwa Spika, ili kutoendeleza tatizo hili, ni marufuku kuanzia sasa Halmashauri yoyote kulimbikiza tena deni la mwalimu. *(Makofi)*

Aidha, Halmashauri hairuhusiwi kumhamisha mwalimu bila kumlipa malipo yake ya uhamisho kwanza. Deni lolote jipya litakalolimbikizwa mhusika atawajibika. Kwa upande wake, Serikali itajitahidi ili kukamilisha malipo ya malimbikizo yote ya madai halali ya walimu katika mwaka huu wa fedha kama nilivyosema. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, napenda kuipongeza sana Tume kwa kazi nzuri iliyoifanya. Tume katika hadidu zake za rejea ilikuwa lazima ionane na wadau mbalimbali hasa walimu ili kujua matatizo yao. Hivyo, walimu kuonana na wajumbe wa Tume ilikuwa ni halali kabisa. Sitarajii kuwa wapo wakuu wa Halmashauri au wakuu wa Idara za Elimu watakaowafuatafuata au hata kuwaadhibu walimu eti kwa sababu tu wamekutana na Tume na labda wakawasemea viongozi wao vibaya. Hiyo ni sehemu ya kazi niliyoituma Tume kuifanya. Mwalimu yoyote asiadhibiwe kwa hilo na atakayefanya hivyo, yeye ataadhibiwa vikali zaidi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, tarehe 09 Novemba, 2004 Mahakama Kuu ya Tanzania ilitoa hukumu ya kesi iliyofunguliwa na Vyama vya Upinzani kuhusu Uchaguzi wa Serikali za Mitaa ambao umepangwa kufanyika mwishoni mwa mwezi Novemba, mwaka huu 2004.

Mheshimiwa Spika, hukumu hiyo ilitokana na pingamizi la uchaguzi huu lililokuwa limewekwa Mahakamani na Vyama 12 vya Upinzani. Katika hukumu hiyo Mahakama imetoa uamuzi kuwa uchaguzi huo uendeleo kufanywa kwa kutumia utaratibu uliotumika huko nyuma kabla ya mwaka 1995 na majina ya wapiga kura yasitokane na Daftari la Wakazi. Kama alivyoeleza na kufafanua vizuri sana Naibu Waziri wa Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, Mheshimiwa Mizengo Pinda, leo asubuhi.

Mheshimiwa Spika, Serikali yetu inatii utawala wa sheria na inakubaliana kwa moyo mkunjufu na uamuzi wa Mahakama Kuu. Hivyo Serikali inaanza maandalizi mara moja kwa uchaguzi huo kufanyika kwa kanuni za uchaguzi wa Serikali za Mitaa za mwaka 1993 zilizotumika katika Uchaguzi wa Serikali za Mitaa wa mwaka 1994 yaani wananchi katika maeneo yao iwe Vitongojini, Vijijini au Mitaani, watatangiwa tarehe za Mikutano Mikuu ya ngazi husika na watakwenda katika Mikutano hiyo. Orodha ya wapiga kura itaandikishwa kutokana na mahudhurio yao na kuchagua viongozi wao kama ambavyo watakuwa wamejitokeza kutoka vyama vyao vya siasa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, ni matumaini ya Serikali kuwa uchaguzi katika ngazi hizi utakuwa wa amani hasa baada ya Mahakama kutoa utaratibu wa kufuata ambao kwa bahati nzuri inaonekana vyama vyote vya siasa, vya upinzani na Chama Tawala (CCM) wameufarahia sana. Wito wangu kwa wananchi wote ni kuwa tujitokeze kwa wingi kwa uchaguzi huo ambao utakuwa tarehe 21 Novemba, 2004 kwa ngazi za Vitongoji na Mitaa na tarehe 28 Novemba, 2004 kwa ngazi za Vijiji na Mitaa. *(Kicheko/Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania inatoa Mamlaka kwa wananchi katika maeneo yao ya utawala kuendesha shughuli zao za maendeleo na za kidemokrasia. Ibara ya 146 kipengele kidogo cha (1) inaeleza ifuatavyo nanukuu; “Madhumuni ya kuwepo Serikali ya Mitaa ni kupeleka madaraka kwa

wananchi na vyombo vya Serikali za Mitaa vitakuwa na haki na Mamlaka ya kushiriki kuwashirikisha wananchi katika mipango na shughuli za utekelezaji wa maendeleo katika sehemu zao na nchini kote kwa ujumla.” Mwisho wa kunukuu.

Kuwapa wananchi katika Vijiji, Mitaa na Vitongoji mamlaka na madaraka ya kuendesha shughuli zako huko walipo ndiyo kuimarisha madaraka ya Umma, wananchi wanaoishi kwenye kijiji kimoja au kitongoji au mtaa wanafahamiana vizuri. Mgeni anapofika kwenye kijiji chao wanamtambua upesi, wananchi hawa vilevile kuishi pamoja na kushiriki pamoja katika shughuli zao za maendeleo na shughuli za furaha au huzuni wanafahamu nani miongoni mwao anastahili kuwaongoza.

Jukumu letu katika ngazi ya Taifa ni la kuwawezesha wafanye maamuzi yao, kuwapa kwa viongozi wa Serikali katika ngazi hizo za utawala kutasaidia kuwawezesha wananchi kushiriki kikamilifu katika shughuli zao za maendeleo. Kwa msingi huo Wakurugenzi wa Halmashauri kote nchini waendeleo kuandaa na kuweka taratibu za kuwawezesha wananchi kutumia haki yao ya kikatiba ya kuwachagua ya kuwachagua viongozi wao kama ilivyokuwa imepangwa.

Mheshimiwa Spika, kabla ya kuhitimisha hoja yangu naomba nizungumzie masuala matatu yafuatayo:-

Kwanza, hivi karibuni kumeanza tena kujitokeza migogoro kati ya wakulima na wafugaji, chanzo cha migogoro hii ni kutokuwepo au kutozingatiwa kwa mipango ya matumizi bora ya ardhi. Pale ambapo uongozi umechukua hatua madhubuti za kushirikisha wadau wote katika kupanga matumizi bora ya ardhi kwenye vijiji migogoro hii haikuweza kutokea, Serikali ilishatoa maelekezo kwa viongozi wa wilaya kote nchini kuzisaidia Serikali za vijiji na vitongoji kupanga matumizi ya ardhi kwa kuzingatia shughuli za kiuchumi zilizopo, hifadhi ya mazingira vyanzo vya maji, huduma za jamii na kadhalika.

Napenda kukariri tena maelekezo haya ya Serikali na kuwataka Wakuu wa Wilaya kuwajibika kikamilifu katika suala hili kama tunavyoelewa ardhi ndiyo raslimali kuu na muhimu kwa maisha na ustawi wa jamii yetu, kwa hiyo ni wajibu wa msingi kabisa wa Serikali kuwasaidia wananchi katika kupanga matumizi yake.

Mheshimiwa Spika, suala la pili ni lile la ajali za barabarani, hivi karibuni tulisikia taarifa ya ajali mbaya ya lori iliyotokea mkoani Tabora ambapo watu 26 walipoteza maisha yao na 37 kujeruhiwa. Aidha, ajali za barabarani zimeendelea kutokea katika maeneo mbalimbali nchini, katika tukio la ajali ya Tabora tumelezwa kuwa lori lililohusika halikuwa hata na taa na kwa hiyo, halikustahili kuwepo hata barababani. Tafsiri ya hali hiyo ni kuwa chanzo cha ajali ni uzembe na kwamba endapo dereva na mmiliki wa lori hilo wangechukua hatua za kurekebisha kasoro hiyo bila shaka ajali hiyo ingeepukwa.

Mheshimiwa Spika, lipo pia tatizo la wananchi kukubali kuendelea na kusafiri katika gari ambalo tayari lilikuwa linaonekana lina tatizo, wito wangu kwa Wantanzania

ni kuwa pamoja na matatizo ya usafiri na usafirishaji vijijini wajibu wetu wa kwanza ni kuchukua hatua za tahadhari kila inapobidi. Tuwakemee madereva wasiozingatia usalama barabarani na kutoa taarifa kwenye vyombo vya usalama pale tunapona kuwa wenye magari au watumishi wao wanahatarisha usalama wa maisha yetu.

Mheshimiwa Spika, suala la tatu ni vita vyetu dhidi ya ugonjwa wa UKIMWI. Katika Mkutano huu Bunge lako Tukufu limeridhia Mkataba wa Ushirikiano wa Nchi za Maziwa Makuu katika kupiga vita UKIMWI pamoja na kusisitiza umuhimu wa kuendeleza mapambano dhidi ya UKIMWI. Waheshimiwa Wabunge wamesisitiza vile vile suala la kuzingatiwa kwa maadili na utamaduni wetu katika uelimishaji na uhamasishaji wa jamii katika vita hii.

Napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa Serikali imepokea maoni na ushauri wao na tayari tumeanza kufanyia kazi, hata hivyo ni vema na kweli ni wajibu wetu sote kuendelea kupiga kelele dhidi ya mila na desturi zinazoendeleza ugonjwa huu na hapo hapo kusaidiana na vikundi, taasisi na watu binafsi wanaoongoza mapambano dhidi ya UKIMWI.

Kwa upande wa matibabu napenda kutoa taarifa pia kwamba nchi yetu tayari imeanza mpango wa kutoa dawa bure za kurefusha maisha kwa baadhi ya wagonjwa wa UKIMWI.

Aidha, nchi yetu itakuwa mwenyeji wa Mikutano wa Tisa wa Bodi ya Mfuko wa Kimataifa wa Kudhibiti Ukimwi, Kifua Kikuu na Malaria yaani *The 9th Board Meeting of the Global Fund to Fight AIDS, TB and Malaria* kuanzia tarehe 17 hadi 19 Novemba, 2004 na Mkutano utafanyika Arusha. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, kufanyika kwa Mkutano huo nchini kunatokana na mwaliko wa Rais wetu Mheshimiwa Benjamin William Mkapa, kwa Bodi hiyo, ni wazi basi kuwa kwa vile mfuko huu umekuwa mstari wa mbele kusaidiana nasi katika vita dhidi ya UKIMWI kuwepo kwa Magavana wa Bodi hiyo nchini kutawapa fursa ya kuona juhudi zetu na hivyo kuendelea kutuunga mkono.

Mheshimiwa Spika, napenda kukushukuru wewe binafsi na viongozi wengine wa Bunge lako Tukufu akiwepo Naibu Spika, Mheshimiwa Juma Akukweti, Mbunge wa Tunduru, Wenyeviti, Waheshimiwa Eliachim Simpasa, Mbunge wa Mbozi Magharibi na Mheshimiwa Anne Makinda, Mbunge wa Njombe Kusini, kwa uongozi wenu uliotuwezesha kutekeleza kwa ukamilifu majukumu yaliyokuwa yamepangwa kwa ajili ya Mkutano huu wa Kumi na Saba wa Bunge. (Makofi)

Aidha, nawashukuru wafanyakazi wote wa Ofisi ya Bunge wakiongozwa na Kaimu Katibu wa Bunge Ndugu Eliakim Mrema, kwa huduma zao mbalimbali kwa Waheshimiwa Wabunge. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, napenda kutumia fursa hii kumpongeza kwa dhati aliyekuwa Katibu wa Bunge, Mheshimiwa Jaji Kipenka Mussa, kwa utumishi wake katika Bunge la

nchi yetu, ninamtakia kila la heri katika majukumu yake mapya ya utumishi wa umma ya kuwa Jaji wa Mahakama Kuu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, napenda pia kutumia fursa hii kumshukuru kwa dhati Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Mheshimiwa Andrew Chenge na wataalam wote wa Ofisi yake kwa kazi kubwa na nzuri ya kuandaa Miswada ya Serikali na marekebisha mbalimbali yaliyowasilishwa ndani ya Bunge lako Tukufu. *(Makofi)*

Aidha, nawashukuru wataalam wote wa Serikali walioshiriki kwa hatua mbalimbali za maandalizi ya Miswada hiyo, nawashukuru vilevile wamiliki wote wa vyombo vya habari nchini pamoja na waandishi wa habari kwa kazi nzuri ya kuwahamasisha, kuwafahamisha wananchi shughuli mbalimbali zilizokuwa zinaendelea katika mikutano huu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, katika muda mfupi ujao ndugu zetu Waislamu wataungana na Watanzania wote kusheherekea sikukuu ya *Eid El Fitr* baada ya kuhitimisha mfungo wa mwezi Mtukufu wa Ramadhani. *(Makofi)*

Napenda kutumia fursa hii kuwatakia Waheshimiwa Wabunge na Waislam wote nchini *Eid El Fitri* njema iliyojaa Baraka za Mwenyezi Mungu *(Makofi)*

Aidha, kwa vile huu ndiyo Mkutano wa mwisho wa Bunge kwa mwaka huu wa 2004 napenda vilevile nitumie fursa hii kuwatakia Waheshimiwa Wabunge na Watanzania wote *Christmas* njema yenye Baraka za Mwenyezi Mungu na pia nawatakia heri ya mwaka mpya wa 2005. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kabla sijatoa hoja ya kuahirisha Bunge naomba niwakumbushe tena Waheshimiwa Wabunge kuwa huu ni Mkutano wa Kumi na Saba na hivyo bado Mikutano mitatu tu kabla uhai wa Bunge hili haujakatika. *(Kicheko/Makofi)*

Nawatakia kazi njema na juhudi ili kuziba palipokuwa hapajajaa vizuri katika kazi zetu Majimboni mwetu.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo haya sasa naomba kutoa hoja kuwa Bunge lako Tukufu liahirishwe hadi tarehe 1 Februari, 2005 saa tatu asubuhi litakapokutana hapa mjini Dodoma.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja. *(Makofi)*

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge na mimi nikumbushe kwamba Vikao vya Kamati za Bunge zote zitaanza mjini Dar es Salaam Jumatatu, tarehe 17 Januari, 2005.

Sasa tufanye uamuzi wa hoja iliyotolewa na Mheshimiwa Waziri Mkuu, wanaoafiki waseme ndiyo na wasioafiki watachangia kwa maandishi, *(Makofi/Kicheko)*

Kwa hiyo, Bunge linaahirishwa hadi tarehe 1 Februari, 2005.

*(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja ilimuliwa na Kuafikiwa)*

*(Saa 06.10 mchana Bunge liliahirishwa mpaka siku ya Jumanne
Tarehe 1 Februari, 2005 Saa Tatu Asubuhi)*